

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

20-26 decembrie 1995
(Anul XXVIII)

50

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

16-22 decembrie 1989:

Sapte zile care au zguduit România

(pag. 8-9)

Cronici literare la cărți de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca

(pag. 4-5)

Colocviu internațional PAUL CELAN

(pag. 14)

Locuitorii unei planete explodate

(pag. 10)

Stare de fapt de Stere Gulea

(pag. 11)

Diplomația toxică

(pag. 2)

Iluziile lui 1989

ȘTIM astăzi, după șase ani, că două dintre cele mai mari speranțe ale noastre din decembrie 1989 n-au fost decât tot atâtea iluzii: și anume aceea că revoluția i-a înlăturat de la putere pe comuniști și, apoi, aceea că vom trăi foarte curînd într-o Romînie democratică și prosperă.

Împotriva celei de a doua ne avertizase dl. Silviu Brucan încă de pe atunci. Trebuie să recunosc că pronosticul său, cu cei douăzeci de ani necesari pentru tranziție, m-a iritat, ca și pe alții, din cale afară. Dl. Brucan a avut, din păcate, dreptate. O dreptate de care se pot convinge - zi de zi, ceas de ceas și în proporție de masă - chiar și aceia dintre prietenii noștri politici care refuză cu demnitate valabilitatea proverbului care susține că gura păcătosului adevăr grăiește, nevenindu-le probabil să-și creadă urechilor că un fost comunist poate aprecia corect consecințele comunismului. Este limpede astăzi că și democrația, și prosperitatea au trebuit amîinate. Pînă cînd? Greu de spus. În tot cazul, progresele înregistrate la ambele capitole de guvernări succesive de după alegerile din 1990 s-au dovedit neînsemnate. E drept că instituțiile democratice nu se creează de azi pe mîine, după cum performanțele economice nu vin de la început. Dar rămîne îndoiala că guvernării actuali au avut voința politică necesară pentru a scurta termenele. Din contra, s-ar părea că pînă și puținul pe care l-au făcut a fost făcut împotriva voinței lor, la presiunea comunității internaționale și a urgențelor financiare. Și cum tot ce se face la și sub presiune se face de formă, s-a început cu o brumă de democratizare: majoritatea instituțiilor statului de drept există cel puțin în formă. Nu totdeauna și în fapt, adică în funcțiune. Cît privește prosperitatea materială, ea este azi un deziderat încă și mai îndepărtat decît era ieri. Inflația a măcinat puterea de cumpărare a oamenilor. Precaritatea instituțiilor democratice a făcut restul: i-a îmbogățit și mai tare pe puținii bogați și i-a sărăcit cu totul pe mulții săraci.

Prima speranță, aceea că revoluția ne-a scăpat de comuniști, s-a dovedit și ea o iluzie, chiar dacă nu imediat după revoluție. Comuniștii au revenit (dacă au părăsit-o vreodată cu adevărat) la putere pe toate căile și prin toate mijloacele. În plus, față de comuniștii de la finele anilor '40, instalați la putere de sovietici, împotriva voinței populare și cu acordul doar tacit (în fapt, silit de împrejurări) al Occidentului, comuniștii de la debutul anilor '90 au avantajul legitimității: ei au fost aleși în mod liber și democratic de poporul român și se bucură de acordul declarat (și în fapt, deloc obligatoriu) al Occidentului. Sigur, ei vorbesc acum limbajul economiei de piață, al pluralismului și al integrării europene. Dacă apelăm la subconștientul nostru dolidora de marxism, s-ar spune că legile economice, istoria însăși, implacabilă și oarbă, îi silesc la această schimbare la față.

Ar fi poate cazul să întrebăm dacă, totuși, comuniștii converțiți la liberalism din zilele noastre nu ne oferă o garanție că viitorul, oricît de îndepărtat, va aparține democrației liberale și nu comunismului. Un răspuns afirmativ a dat Francis Fukuyama, încă din 1989, în *Sfîrșitul istoriei*. La rîndul său, J.-F. Revel critică sever optimismul lui Francis Fukuyama: "Nu cred în nici un automatism de implantare a democrației, în nici un «proces dialectic» lucrînd în numele și în locul oamenilor. Totul se poate întoarce", scrie el în *Revirimentul democrației* (Editura Humanitas, 1995, p. 35, trad. Dan C. Mihăilescu).

Cum se vede, nici această iluzie, s-o numesc suplimentară, izvorîta din prăbușirea celei dinainte, nu pare să reziste la analiză. Șase ani după revoluție, am devenit din beneficiarii unor mari speranțe colecționari de iluzii.

CONTRAFORTde *Mircea Mihaies***POST-RESTANT**de *Constanța Buzea*

Diplomația toxică

AM SCRIS în mai multe rânduri despre obsesia *obrazului curat* la actuala putere. Ca orice indivizi care au ceva de ascuns, potențaii zilei se dau peste cap pentru a salva aparențele. Formă fără fond ea însăși, clica iliesciană e obsedată, pînă în pragul nevrozei, de imagine și de prezervarea acesteia. Nedîndu-se în lături, în interior, de la nici o ticăloșie, ei țin morțiș să pozeze, în exterior, în imaculați îngeri. Din păcate, îi trădează, de fiecare dată un lucru pe care nu-l pot ascunde în nici un chip: mutrele.

Nu e vorba, aici, de nici un fel de atac la persoană. Din nefericire, prea de multe ori reprezentanții oficiali ai României duhnesc de la o poștă a securism. Și cînd spun *securism*, am în vedere forma cea mai neevoluată a activismului stalinist. Am sperat, pentru o clipă, în 1990, că Ion Iliescu va înțelege cît de importantă e schimbarea de fond a stilului de lucru în diplomație. Numirea lui Alexandru Paleologu ambasador la Paris a fost un gest incurajator. Din nefericire, el n-a însemnat decît o scurtă adiere primăvărată. Nici nu s-a aburcat însă prezidentul bine în scaunul cotrocenesc, nici n-a apucat să inspire de multe ori aerul tare al înălțimilor, că s-a și repezit violent asupra celui care nu înțelegea să-i gireze la Paris toate aberațiile (chemarea minerilor, înjurătura sistematică și grosolană la adresa opoziției, revigorarea forțelor opresive ceaușiste etc.).

Dar la noi nu e nici o problemă să găsești inși gata să înghită orice pentru un pumn de gologani. Ceea ce n-a vrut să accepte Alexandru Paleologu ardeau de nerăbdare să facă foștii slugoi ai lui Ceaușescu. Și astfel, agenți ai securității care tremuraseră cîteva săptămîni, îngroziți că vor rămîne pe drumuri, au intrat într-o nebunească sarabandă a *rotației catedrelor*. Indivizi care ne-au făcut de rîs, ani în șir, în marile capitale ale lumii, s-au văzut promovați și răsplătiți pentru obediența lor trecută, prezentă și viitoare. Clientela rapace și insatiabilă, putreziciunea incapabilă care vampirizase puțina valută a țării a cerut salarii comparabile cu ale diplomaților occidentali. Într-un fel, e de înțeles: politica pe care o reprezintă nu e una care miroase frumos. Diurnele substanțiale ale diplomaților români de azi trebuie înțelese și ca o *primă de toxicitate*.

Departa de a urma exemplul țărilor vecine, care au trimis în capitalele cu adevărat importante, în care se joacă, vrem - nu vrem, destinul omenirii, personalități de primă mărime, oameni capabili să facă o figură onorabilă, regimul Iliescu a persistat în năravul clientelismului. Dacă la Londra te reprezintă un Serghei Celac, translator, din rusă și engleză (nu știi dacă simultan!), al lui Nicolae Ceaușescu, dacă la Paris imaginea României trece și prin persoana cu totul cenușie și precară intelectual a lui Caius Traian Dragomir, dacă la Washington ai trimis un cacialmist de talia lui Aurel Dragoș Munteanu, sigur că rezultatele sînt pe măsură. Toți acești "diplomați" s-au prezentat la post cu o istorie și cu un trecut nu din cele mai imaculate. În 1992, dl. Dragomir se dădea de ceasul morții pentru a convinge electoratul să nu-l voteze pe Ion Iliescu. Un an mai

tîrziu, el se punea necondiționat în slujba acestuia.

Nici recenta mișcare, cu numirea lui Mircea Geoană în locul lui Mihai Botez, nu e din cale-afară de inspirată. Îmi pasă prea puțin că respectivul individ e fiu sau ginere de general de securitate. Ori că el însuși ar aparține faimoasei instituții. Problema e că s-a identificat, ca purtător de cuvînt al M.A.E., cu o serie de acte catastrofale ale politicii externe românești sub guvernul Văcăroiu. A trimite în capitala politică a lumii un ins prea timpuriu compromis, pentru care minciuna a devenit o a doua natură e ea însăși o gafă de proporții. Rigid și incapabil să gîndească cu propriul său cap, tînarul ambasador va fi, din nefericire pentru noi, încă o piatră de moară la gîtul imaginii oricum zdrențuite a țării.

Cu astfel de emisari, nu e nici o mirare că exotismul nostru pare adesea un stadiu intermediar al barbariei. Un exemplu recent și dureros e ceea ce se întîmplă în Germania. Presa din țară a început să relateze despre incredibila serie de atacuri banditești ale unor români abia după ce oficialitatea germană i-a interpellat pe guvernanții de la București. Dar toate acestea nu sînt lucruri de ultimă oră. Încă la începutul lui septembrie, în Germania se vorbea - în presa scrisă și la televiziune - despre isprăvile urmașilor lui Iancu Jianu. Deci, nu se poate spune că am fost luați prin surprindere. În fond, ce-a făcut ambasada română de la Bonn? Pentru ce își iau respectivii funcționari salariile frumusele?

Faptul că germanii susțin - argumentat, după cum pretind - că am avea de-a face cu trupe înarmate de securiști ar explica tăcerea diplomaților români: corb la corb nu-și scoate ochii. Mai grav e că nici după ce Bonn-ul a propus un plan amănunțit de acțiune, vajnicii angajați ai ambasadei nu au catadicsit să transmită la București condițiile de colaborare. Chiar dacă presa dîmbovițeană s-a ofuscat pe motiv că germanii au refuzat să semneze cu noi un contract ferm, vina e, vai, numai a noastră. E drept că spiritul prusac nu poate înțelege cum un diplomat *uită* să transmită superiorilor de la București niște cerințe foarte clare, fără de care nu se poate porni o acțiune serioasă. Cum diplomații noștri sînt, însă, victimele educației comuniste, ale minciunii omisive prin care își protejau șefii, n-ar mai trebui să ne mirăm prea mult.

Așadar, consecințele dezastruoase politice de cadre a regimului Iliescu încep să dea roade. Clientelismul revoltător, mafiotismul de cea mai joasă speță au ajuns, încetul cu încetul, să îngroape într-un ocean pestilential prea-șifonată imagine a țării. Panglicarii dubioși, umili servitori ai celui care le-a pus în față blidul cu ciolan gras, diplomații noștri sînt, de fapt, cei dintîi care compromit imaginea țării. Sigur, mulți dintre ei o compromit fără chiar să-și dea seama. Din păcate, lumea nu stă pe loc. Dacă cehii, ungurii sau polonezii s-ar rușina să-i angajeze și la serviciile auxiliare, noi ne grăbim să-i înălțăm în cele mai înalte funcții. Doar spre a face acolo ceea ce face, de mii de ani, aborigenul australian cu bumerangul.

SUNT de acord că între V. N. Roadevin și V. N. Rosdevin este o deosebire, amuzantă la urma urmei. Vina o poartă grafia originală de care cu atîta grație dispuneți, și pe care încercînd s-o descâlcesc, mai rău m-am pierdut în hățîșuri. Oricum, porecla celor din neamul căruia îi aparțineți, și din care înțeleg că v-ați făcut pseudonim literar, trebuie neapărat respectată în litera și spiritul ei. Încercasem, în vară, să vă dau un răspuns, puțin sarcastic după cît mi-aduc aminte, impresionată neplăcut de cantitatea de manuscris din cele două plicuri burdușite cu versuri și detalii biografice. Ca să aflu, curînd, că mă grăbisem, căci alte opt plicuri urmau să ia drumul poștalionului. Răspunsul meu, nu că v-ar fi inhibat elanul epistolar nesățios, a avut totuși ca efect reducerea numărului de plicuri la jumătate. Înainte de a cita mai jos cîteva versuri din atît de multe și atît de lungile poeme pe care le-ați scris la finele lunii mai, găsesc că ar fi important, pentru o mai bună înțelegere și dumirire, să transcriu, cu voia dv., și un mic fragment din scrisoare. Este vorba despre acel gest teribil, mai mult decît semnificativ, dintr-un moment de furie pe semenii (niște scriitori!) ingrați, cînd v-ați distrus, în semn de protest, cea mai mare parte din creația proprie. Careva vă... plagiase, și își și publicase plagiatul într-o revistă, înainte ca dv. să fi prins de veste și să luați măsurile de rigoare. Iată fragmentul cu pricina: *M. I. F., (el este amicul), a avut o reacție violentă văzînd cele întîmplate; eu, una pasivă. Ba, într-un fel, m-am simțit... mîndru. Probabil lucrul acesta l-a nedumerit cel mai mult pe F.: să fii furat, și să te simți mîndru?! Cînd i-am explicat cum vîd eu lucrurile, s-a înfuriat și mai rău! - "Măi, Marcele, îi spun, eu n-am publicat nici o poezie, dar am fost plagiat, pe cînd tu, publicat, dar pînă acum nu te-a plagiat nimeni! Concluzia e una singură: eu sunt mai poet decît tine, chiar dacă n-am publicat!" Vă puteți imagina reacția lui la această... împunsătură amicală! N-a recunoscut acest lucru decît în ultimul moment, după ce îmi distrusesem munca pe 12 ani, dar era prea tîrziu: distrusesem tot ce scrisesem pînă atunci. Și distrusesem și amicitia!... N-a fost o hotărîre deșteaptă, dar așa am simțit, așa am procedat. Și rînile din suflet nu se vindecă cu vorbe, mai ales dacă ești și "înraît". Și atunci eram, într-adevăr, înraît, îmi venea să distrug totul și s-o iau de la capăt. Temperament de romantic, deh! Mi-am distrus doar poeziile, am tăiat legăturile cu scriitorii și mi-am conservat energia pentru vremuri mai bune. Asta în cazul în care acele vremuri ar fi venit vreodată pentru mine. E posibil, așa cum am mai scris, ca reacția mea de atunci, să fi fost influențată direct de Nichita Stănescu. Nu știu dacă Nichita Stănescu a fost un inițiat în științele ezoterice - mai bine-zis, nu știam atunci acest lucru - dar eu am simțit cum îmi umblă la creieri. Îmi citea poeziile și mă sfredelea din priviri. Vorbea despre Eminescu și mă fixa cu privirea tot timpul. Și asta chiar în seara cînd îmi făcusem și eu niște iluzii, că voi fi în centrul atenției celorlalți poeți de la Confluente. Dar n-a fost, n-a fost să fie așa. Am plecat buimac și plin de remușcări în privința lui Nichita. Dar și în privința... neștiinței mele! Am căzut, fără să știu, într-un abis sufletec. Și mi-au trebuit ani lungi și grei să mă pot redresa, să pot reveni la lumină. Asta e situația și n-am ce-i face: nu mai pot schimba nimic din ceea ce a fost! Ce va fi să fie, numai Dumnezeu știe! Un lucru e totuși cert: fără cărțile lui Eminescu, fără o conștientizare a conștientului nu voi putea realiza ceea ce mi-am propus, să-l redau românilor pe Eminescu! De ce tocmai eu să realizez acest lucru? Nu știu să spun cu exactitate, dar, cu siguranță, ceva este la mijloc: dacă nu conștient, atunci sufletul lui! Și nu cred deloc că mă înșel. Va fi așa cum v-am scris, un... MOMENT EMINESCU! Poate nu acum, ci peste cîteva ani cînd se va încheia penitența lui Eminescu. Și Eminescu va veni sa-și continue opera și destinul! Dacă n-o va face el, o s-o fac eu! (...) În fine, poemul promis, ilustrînd energiile autorului, poem care, prin gestul publicării lui aici, va supraviețui oricărui impuls distructiv ce va să mai vină: *Se înșeninează cerul/ După înourări și ploii/ Și vibrează iar eterul/ De la unu către doi./ Undeva, nici nu se știe./ La ecuator sau poli/ Se preschimbă-n ram (rom?) o vie/ Dionisele-n apolli./ Poate că așa e scris/ - Din vechime să se ntîmple -/ Să revină cel proscris/ Azi cu funigei la tîmple./ De oftaturi și de plîns/ S-o fi săturat se pare/ Cîta mers pe lume stîns/ Fără împliniri în zare./ Dionis să nu te mînie/ Să pui plîns prea mult în zare./ Căci nu te-au uitat românii/ Și beau vin fără-ncetare./ Nici pe vița ta de vie/ Să nu te mînie, străbune./ Căci azi, mîne, cine știe./ Poate-duce roade bune!// C-a trecut și ea, ca tine./ Tot prin plînsuri și oftaturi/ Nu te mânia creștine./ Ci mai bine ne dă sfaturi. (Tranziție) (V.N. Roadevin, București).**

Editată de

România literară

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Mircea Iorgulescu (Paris), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

Exilul intern

PARADIGMA biblică a exilului cunoaște, în sistemul comunist, o pregnantă ilustrare, sub două aspecte: exilul extern și cel intern. Dacă primul e bine cunoscut, îndeajuns de larg mediatizat ca o înfățișare fundamentală a alienării omului prin îndepărtarea sa silită de vatră, al doilea apare încă scufundat într-o penumbră a cunoașterii insuficiente, într-un echivoc al înțelegerii. Și, totuși, e în chestiune un fenomen în aceeași măsură caracteristic pentru profilul epocii. Coeficientul său numeric difuz, nedeclarat, tangent la suferința mută și la mistuirea anonimă, îi sporește misterul. Cine sînt reprezentanții săi? Cei loviți de anumite forme ale represiunii de tip feudal, victimizați "la fața locului", prin măsuri similare "legării de glie": domiciliul forțat, sistemul orașelor închise, persecuțiile și presiunile menite a descuraja evadarea. Însăpămîntat de perspectiva unei mai vii manifestări de conștiință, regimul totalitar a împiedicat din răsputeri deplasarea unor persoane "suspecte", insubordonabile, spre centrele de cultură ale țării, spre capitală în primul rînd, unde ar fi fost posibile informația mai amplă, comunicarea, solidarizarea, publicitatea. Și, evident, realizarea unor vocații, împlinirea unor strădanii și năzuințe. S-a creat astfel o categorie de veritabili iobagi ideologici. Unii au izbutit a se afirma mai mult ori mai puțin, asumîndu-și dificultățile distanțelor geografice, informaționale și psihologice, alții, foarte numeroși, s-au resemnat, au îngenunchat sub povara factorilor disoluției, a infernalei monotonii provinciale. Sau cu cuvintele lui Cioran: "Rezultatul va fi o acumulare haotică, o inflație de spaime, de neliniști perimate. Nu poți împropăta la nesfîrșit infernul, a cărui caracteristică e tocmai monotonia, și nici imaginea exilului".

Dacă se admite, teoretic, existența unui surghiun intern, acesta e prea puțin luat în seamă, aproape defel analizat. Credem că o analiză a trăsăturilor sale ar fi cu atît mai revelatoare cu cît ar avea în vedere deosebirile pe care le prezintă în raport cu exilul din afară. Căci avem a face, în cazul exilului interior, cu un subsol sinistru al înstrăinării, cu o zonă submundană ce neagă, de cele mai multe ori, bruma de satisfacții, relativele avantaje ale diasporei. Schema cunoscută a acesteia nu mai e valabilă. Mai curînd am putea vorbi de o inver-

sare a ei, printr-un soi de demonie concentrată, ce-și retrage toate ezitățile, toate compromisurile, într-un elan spre propriul său absolut aneantizant.

Definit drept spațiu de libertate, legat de o sumă de dezamăgiri, dar și de șansa unor împliniri, exilul se dovedește, în varianta sa internă, exclusiv un spațiu al robiei manifeste, în care împlinirile specifice sînt blocate. Nici o porțiță spre libertate nu-i este la îndemînă celui supus șerbiei ideologice, cu excepția adîncirii în sine, a regăsirii în asprimea recluziunii impuse, a eventualelor scrieri secrete, pîndite mereu de vigilența poliției politice, dar și a mediului filistin, gata a da o mîină de ajutor oficialității represive. Libertății de-a rupe punțile cu o lume alienantă îi ia locul obligația de a-i inhala cotidian atmosfera, de o poluare maximă în locurile izolate, uitate de Dumnezeu. Libertății de a-ți construi o nouă identitate îi răspunde nevoia de a-ți aprofunda, deznădăjduit, propria identitate lezată. Se vorbește despre exil ca despre un *rite de passage*, ca despre un ritual de inițiere, în care individul moare plecînd, ca emigrant, și renaște sosind, ca imigrant. Ce se întîmplă cu exilatul intern (concept sovietic, prin care propaganda îi înfiera pe cei ce refuzau înregimentarea)? Neavînd puțința nici de a pleca, nici de a sosi, n-ar putea decît a-și constata mortificarea prelungită, jertfa continuă, nu și resurecția. Nici o formă nouă, mîntuitoare, de viață, nu-i este îngăduită. Exilului văzut ca revelator al profunzimilor îi răspunde, pe plan intern, cel mai mare risc al inhibiției, al apatizării, al descompunerii. Neavînd în preajmă nici un sprijin, nici un punct de atracție, nici o energie binevoitoare, regeatul intern trebuie să lupte mai mult ca oricine pentru ca, în detenția sa cu ziduri de văzduh, însă nu mai puțin precise, să-și păstreze demnitatea și imanența ființei. Altminteri e pîndit de abrutizare, de ratarea jos-provincială, de tip cehovian (Ionîci, unchiul Vanea). Deschiderii promițătoare de lume, de care, în principiu, se poate bucura cel ce-și părăsește patria (precizăm că nu intenționăm a subestima suferințele acestuia), îi ia locul o închidere brutală. Atît lumea, cît și patria îl resping. Care tăcere e mai groasă decît tăcerea ce-l înconjoară? E o tăcere ce pare a veni deopotrivă de sus și de jos, celestă și sepulcrală. Mișcării centrifuge a

eului i se substituie una centripetă, puțînd ajunge la o dureros fertilă halucinație de sine, la o artă a sacrificiului autist, dar și la o pur și simplu solitudine insuportabilă, strivitoare. Deseori surghiunitul dinăuntru nu are cu cine vorbi luni și ani în șir. Dacă, în pofida marilor probleme de adaptare, membrii diasporei se pot nu o dată întîlni, grupa, organiza, intelectualul aservit toposului marginal e pus în situația de a-și trăi singurătatea în nefirescul unei structuri carcerale, în care a nimerit fără vină, ca un pește care nu e pește de acvariu, ca o pasăre care nu e pasăre de colivie. Aflat, părelnic, în chiar inima patriei, nu e mai puțin înstrăinat de ea decît semenul său ce-și poate reconstitui icoana ei nostalgică pe alt continent. Greșesc oare socotindu-l pe acest ins ce renunță pînă și la însemnele exterioare ale suferinței, la mijloacele ei curente de comunicare, drept un samurai al exilului?

Să ne apropiem acum de cauzele fenomenului. Dincolo de intoleranța subiectivă a organelor comuniste, care au făcut tot posibilul pentru a înăbuși spiritul critic, pentru a frînge verticalitatea caracterelor, pentru a dizolva orice rezistență morală în fața îndochinării programate, se profilează un factor obiectiv, de ordin mai general. Istoria cunoaște o alternanță a momentelor de civilizație și a celor de cultură. Expansiunea comunistă,

oricît de fanatică și de repulsivă, trebuie înscrisă în rîndul momentelor "civilizatorii". Acestea sînt, conform lui Nietzsche, "epocile domesticirii voite și silite a omului", epoci de "intoleranță pentru caracterele cele mai elevate spiritual și cele mai îndrăznețe". Neputînd suporta postura intelectuală și neputîndu-i corupe pe toți intelectualii, puterea totalitară a creat pentru aceștia o rezervație vastă și anume provincia. Un soi de Siberie cu circumferința pretututindeni și cu centrul nicăieri. Deoarece, în ciuda tendinței sale centralizatoare, sistemul comunist n-a fost în stare a crea metropole, centre autentice din punct de vedere cultural, făcînd totdeauna, în perspectivă europeană și mondială, figura unei provincii iremediabile. În cadrul provinciei ce o reprezenta în genere, a înghebat o provincie derivată, cu locuri, la rîndul lor, bine delimitate, cu țărcuri păzite în vederea reprimării indezirabililor. O gheenă de meschinărie și turpitudine. Un mediu în care deposedarea personalității umane de virtuțile sale, descentrarea și sfărîmarea ei se puteau înfăptui mai lesnicios decît oriunde. Un loc dosnic, un larg maidan ontologic, în perimetrul căruia oamenii cîrmuirii nu mai trebuiau să respecte nici măcar fațada unor principii, litera aproximativă a unor legi, iluzia unui protocol, în care sărăcia, cenușul, dezolarea vieților erau pe cît de disimulate, pe atît de sumbru înfloritoare. Probabil cea mai tristă provincie pe care a eunoscut-o istoria, bizuită pe un comportament metodic și agresiv. Nu o marginalizare accidentală, ci una dirijată, planificată diabolic, aidoma unei epidemii provocate. Una din aplicațiile cele mai dramatice ale funcționării minciunii comuniste. "Dacă izgonești adevărul din spirit în mod ostentativ, prin poarta principală, scria Croce, atunci vor intra pe ușa din spate prejudecățile meschine, provinciale și regionale". Din păcate, încă nu s-a vorbit suficient despre provincia modelată de comunism ca despre un instrument principal de dezumanizare. Captivii ei au devenit oamenii cu vederi libere, cu aspirații de realizare profesională și spirituală, incompatibile cu adulările și servilismul devenite imperative ale politicii de partid și de stat. Frecvent mai obtuși și mai insolenti decît cei de la centru, nomenclaturii locali n-au șovăit a-i șicana, lovi, batjocori, nu doar dintr-o sadică profilaxie doctrinară, ci și din impulsul personal al complexului de inferioritate mai accentuat. Veleitarii, toți milogii și schilozii lirici, gata a-și închina ode dictatorului la zi și a bate temenele pînă și-n fața ultimului nemernic ce le oferă un oareșicare cîștig, s-au întrecut pe ei înșiși în intrigi, calomnie și obrăznicie. Cadrele Securității s-au comportat mai fără reținere. Alături de aceștia, s-a aflat totdeauna, "la datorie", omul nou, mai proșper și mai vigilant în zonele periferice, aprig în primitivitatea sa de majoritar punitiv față de minoritatea firavă a inconformiștilor luați la ochi. Majoritatea fiind, după cum l-a învățat partidul unic, cea care are mereu dreptate și cea care se cuvine a-și face singură dreptate.

Dacă tabloul schițat mai sus, recunoaștem, cu o vibrație personală nereținută, ar putea părea unor cititori circumspecți prea speculativ, o jucărie teoretică ce zbirnie în grauitate, ori, dimpotrivă, un produs exclusiv umoral, o excesivă țîșnire de fantezie neagră, îi rugăm să ia aminte la o mărturie pe viu. Și anume la următorul pasaj din *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* al lui Ion D. Sîrbu, adevărată fișă clinică a unui exilat intern, care a existat în carne și oase, într-o Craiovă vampirică, pe care o numea, prea puțin consolator, "Isarlîkul" său: "Știu că trăiesc sub apă, respir prin branhii, gîndesc doar cu ruinurile creierului meu cel mic. Cărțile mari ale secolului nu pot ajunge decît foarte greu la mine, cărțile importante ale deceniului sau ale colegilor mei dispar din librării înainte ca eu să aud de apariția lor. Trăiesc în spațiul de închisoare și moarte al camerei mele, nici nu mai doresc să călătoresc, să-mi văd prietenii, din pasăre de curte anul trecut, anul acesta am devenit hîrciog sau vierme. Privesc peste gard, cu frică și răutate, lumea la care nu am avut niciodată acces. Am uitat să conversez, să rîd, să vorbesc. Monologhez ca un idiot, pe dinlăuntru sau tare, cînd trec pe aleile pustii ale parcului. Tot ce a fost lumină și inteligență în ființa mea acum este o boccea jalnică de obsesii meschine pe care le car, într-o roabă, ca un rob, spre neant sau moarte. Vai mie, învinsul!". Îl rugăm pe Toma necredinciosul să pipăie aceste rîni și să aibă măcar decența nu de-a "urla", nici măcar de-a șopti, ci de-a recunoaște în sine: "este".

Gheorghe Grigurcu

PRIVATIZARE. Cu două săptămîni înainte de expirarea termenului pentru depunerea cupoanelor nominative de proprietate - acțiune esențială a "privatizării de masă" - nici 10% din cei cu drept să o facă nu se înscriseră încă. Mai mult de 90% din populația adultă a României a stat deoparte în acest joc. Un procentaj strivitor, chiar și pentru cel mai optimist guvern din lume.

MIC DICȚIONAR

de Mihai Zamfir

Ce-ați zice însă dacă ați afla că Popescu-Dumnezeu, șeful ideologic ceaușist, s-a călugărit și a ajuns episcop? Ori că Ion Stoica, patronul cacealmalei "Caritas", a ieșit din închisoare și a ajuns Ministrul Justiției? V-ați duce să vă spovediți la Popescu-Dumnezeu și i-ați săruta mîna? Ați mai acorda vreun credit justiției al cărei șef este un infractor recunoscut? Dacă aceste întrebări retorice au răspunsul negativ înscris în însăși formularea lor, atunci situația "privatizării de masă" din România începe să se limpezească.

Ce încredere poți avea în discursurile despre privatizare ale unor oameni care, pînă în 1989, s-au aflat printre vîrfurile unui regim ce se uita la proprietatea privată ca la inamicul numărul unu? Oricîtă propagandă scrisă, vizuală și sonoră ar face astăzi acești concetățeni mult prea recent convertiți, ei nu-și pot ascunde crisparea interioară la azul ori la pronunțarea cuvîntului *privatizare*. Oricîte repetiții ar fi făcut în fața oglinzii, rostirea și mimica îi trădează: chiar și cel mai puțin avizat spectator observă că oratorului i se oprește în gît cuvîntul.

În aceste condiții, nu ne mai mirăm că aceiași români care, în 1991, se băteau să obțină certificatele de proprietate, stau astăzi cu ele în casă și le consideră simple petece de hîrtie. Văzînd, în ultimii ani, cine sînt promotorii mult-trîmbițatei privatizări, concetățenii noștri s-au lămurit perfect: au înțeles că așa-numita "privatizare în masă" va fi un bluff și că puținele profituri rezultate din operațiune au fost deja împărțite între mafioții ce posedă puterea economică în țara noastră. Și au răspuns așa cum orice om rațional tratează o promisiune mincinoasă: ignorînd-o.

Nu e vorba de o criză rezultată din lipsă de informare, cum îi place primului nostru ministru să creadă: e vorba de o criză de încredere. Adică de o criză rezultată din prea multă informare exactă.

Să nu ne închipuim că milioane de români și-au pierdut, brusc, mintea și nu mai știu unde se află interesul lor. O știu (vai!) foarte bine. Dar nu pot face nimic.

La ce servește critica literară

VOLUMUL V din *Unde scurte* cuprinde textele comentariilor critice rostite de Monica Lovinescu la microfonul postului de radio "Europa Liberă" în perioada 1988-1989. Acest "jurnal indirect", cum îl numește autoarea, este completat cu însemnări de jurnal propriu-zis, datând tot din ultimii doi ani ai dictaturii lui Ceaușescu. Ni se oferă astfel imaginea stereoscopică a unei secvențe semnificative din istoria României comuniste, imagine rezultată din suprapunerea unei versiuni oficiale și a unei versiuni intime.

Deosebirea dintre cele două versiuni este minimă și se datorează exclusiv griii Monicăi Lovinescu de a nu-i face pe scriitorii din România (rămăși prizonieri în România!) să-și asume anumite riscuri fără consimțământul lor. Când este vorba de sine, colaboratoarea din Paris a postului de radio din München nu-și ia nici o măsură de precauție. Când intră însă în discuție soarta altora, ea respectă cu strictete regula de a dezvălui doar atât cât doresc cei implicați. De exemplu, la solicitarea expresă a lui Augustin Buzura, se abține să evalueze - în cuprinsul unei cronici literare - spiritul contestatar al romanului *Drumul cenușii*. Sau, până în momentul stabilirii definitive a lui Mircea Iorgulescu la Paris, nu spune nimănui că el este una și aceeași persoană cu un misterios colaborător din România al "Europei Libere", "Negrescu", deși înșiși superiorii ei o somează să divulge secretul.

Faptele trecute sub tăcere din rațiuni de acest fel sunt consemnate în "jurnalul direct". Așa se face că găsim în carte nu numai urări de atitudine remarcabile prin curaj și prin tinuta intelectuală, ci și o "epică" palpitantă, specifică unei activități conspirative. Împreună cu Monica Lovinescu retrăim momentele evocate, așteptând cu sufletul la gură ca ziaristul francez trimis de ea la București să-l întâlnească pe Mircea Dinescu, bucurându-ne când redactorii de la "Europa Liberă" stabilesc, ca prin miracol, legătura telefonică cu Dan Petrescu, aflat la Iași, indignându-ne când Doina Cornea este insultată și lovită de un milițian, la Cluj.

CEL mai surprinzător și impresionant este faptul că, prinsă în vârtejul unei participări febrile la tot ceea ce se întâmplă în România, Monica Lovinescu rămâne un critic literar, un atent și superprofesionalizat critic literar. Ea nu-și părăsește nici o clipă postul și nu se transformă într-un propagandist. În romanul *O zi mai lungă decât veacul* al lui Cinghiz Aitmatov, întreaga istorie a Rusiei din prima jumătate a secolului XX este văzută din perspectiva locuitorilor unui canton de cale ferată, pierdută undeva, în stepă. Privind trenurile pline de soldați, sau asediate de refugiați, sau încărcate cu deținuți aflați sub pază, sau transformate în spitale pe roți pentru răniții întorși de țării, ei reconstruie destinul țării. Monica Lovinescu urmărește evoluția societății românești, într-un moment de mare dramatism, din perspectiva unui locuitor al literaturii. Cei care dor - din lipsă de imaginație sau din dorința secretă de a-și justifica lășitatea - că poziția de critic literar condamnă la obtuzitate față de soarta semenilor sunt irevocabil dezmințiți și chiar ridiculizați de demonstrația practică făcută de Monica Lovinescu.

Chiar dacă prii dreptul "cantonului" său n-ar trece "trenuri" cu scriitori-protestatari, supravegheați de securiști, sau cu poeți de curte, copleșiți de onoruri, chiar dacă prin raza sa de observație ar defila numai forme literare, criticul literar tot ar putea înțelege și reconstitui conflictul tragic, care apare întotdeauna într-o țară comunistă, între impostura susținută de autorități și valoarea condamnată la un fel de clandestinitate. Monica Lovinescu este extrem de sensibilă la ceea ce "spune" literatura în legătură cu acest conflict. Ea susține revolta permanentă și eroică - fie și latentă - a talentului împotriva prostului-gust instituit de oficialități ca normă estetică. Ea identifică și incriminează cu promptitudine orice infiltrație a kitsch-ului comunist în opera literară.

Un bun exemplu în această privință îl constituie critica de susținere a prozei publicate în perioada 1988-1989 de Adriana Bittel, Cristian Teodorescu, Hanibal Stănculescu, Răzvan Petrescu și alți autori complet dramatiizați de ideologia comunistă.

Monica Lovinescu vede în textele lor dovezi îmbucurătoare de supraviețuire a spiritului adevăratei literaturi, a spiritului în general. Nu este vorba, deci, de analize tehnice ale unor cărți, dar analizele respective se bazează pe o cunoaștere desăvârșită a celor mai ingenioase tehnici narative. Comentatoarea nu vorbește niciodată din afara literaturii, nu practică amatorismul, nu se mulțumește cu improvizării. Dincolo de oralitatea discursului, există o competență solidă, ca de profesor universitar. Argumentele folosite sunt numeroase și mai și simțim că ele reprezintă doar zece la sută din argumentele de care dispune exegeta. Această desăvârșită familiarizare cu domeniul conferă opiniilor ei o mare autoritate.

MONICA Lovinescu nu poate fi păcălită ușor. Nu i se poate arunca praf în ochi. Ea are o metodă infailibilă pentru a contracara repeziciunea suspectă a "demonstrațiilor" făcute de falsificatorii de idei: analiza tactică, sistematică, dusă până la capăt a numerelor lor de prestidigitatie. În doi timpi și trei mișcări, cu o iuteală șmecherească, Valentin F. Mihăescu minimalizează *Romanul adolescentului miop* de Mircea Eliade. Monica Lovinescu reia, filmată cu încetinitor, această fază, denunțând o incorectitudine de fond:

"Foarte de sus, cu insolenta pe care ți-o dă doar lipsa de cultură autentică și apartenența la grupul neoproletcultist, insolentă cultivată la *Luceafărul*, ca și la *Săptămâna unde*, după limbajul curent de acolo, «se face mișto» de orice e valoare, Valentin F. Mihăescu găsește romanul lui Mircea Eliade «vetust» și, cum spune el, «refăcătoare că adunăm note pentru un roman care vor arăta cu totul altfel acolo, însă de fapt acesta e chiar romanul, se arată drept o blândă copilărie, nu neapărat pentru cititorul lui Joyce, ci chiar pentru acela al lui Bedros Horasangian.»

Lipsa de cultură reală se dezvăluie tocmai prin astfel de apropieri imposibile. Ce poate avea comun o proză scrisă prin anii 1923, ca *Romanul adolescentului miop*, cu cea a lui Bedros Horasangian, din 1980 și ceva? Evoluția formelor interzice orice comparație. Cât despre *Ulysses* al lui Joyce, el n-apărea decât în 1922 în versiunea originală engleză, în Franța fiind nevoie de mai mult de un deceniu pentru a deveni o referință, chiar și pentru avangardă. Spre a aprecia modernitatea jurnalului unui roman, trebuie să-l resituăm în epocă și să ne amintim, de exemplu, că *Les Faux-Monnayeurs* al lui Gide nu apărea

Monica Lovinescu, *Unde scurte, V. Pragul*. Ed. Humanitas, București, col. "Memorii/jurnale", 1995, 272 p., preț neprecizat.

decât după ce Mircea Eliade se oprise la formula jurnalului unui roman".

CARACTERUL incoruptibil al criticii profesate de Monica Lovinescu se evidențiază într-un mod aparte în cronicile consacrate cărților unor autori stimați de toată lumea. Aureola care înconjoară aceste cărți nu o induce în eroare pe exegetă. Comentând, de pildă, *După-amiaza de sâmbătă* de Valeriu Cristea, volum care a fost întâmpinat cu o bunăvoință mecanică de mulți critici literari din România, Monica Lovinescu vede și ceea ce este dizgrațios în sensibleria autorului. Din toată tragedia invadării României de către armata sovietică, Valeriu Cristea își aduce aminte numai faptul că un soldat rus l-a tratat cu duioșie pe el, care era un copil, și afirmă nici mai mult nici mai puțin decât că acel soldat purta un toiag de sfânt în raniță. Acest narcisism indecent, această ignorare sfidătoare a suferinței celorlalți îi provoacă Monicăi Lovinescu un fior de dezgust (premonitor, dacă ne gândim la evoluția ulterioară a lui Valeriu Cristea).

Cartea Monicăi Lovinescu, în mod special această carte, ne obligă să regândim rolul criticii literare în perioada actuală. Ca și E. Lovinescu înainte de război, ca și Nicolae Manolescu în anii comunismului în România, Monica Lovinescu, tot în anii comunismului, dar din afara României, a contribuit decisiv la întreținerea sentimentului că noi, românii, aparținem Europei. Dacă aceasta este politică, merită s-o profesze orice critic literar.

Exemplul Monicăi Lovinescu face, prin comparație, rizibil apolitismul ipocrit al unui critic ca Eugen Simion, recent apologet al lui Nicolae Iliescu (ce l-o fi entuziasmat la acest autor minor? numele sau prenumele?). Nu poate să te intereseze soarta literaturii române dacă nu te interesează soarta poporului care produce (printre altele) această literatură.

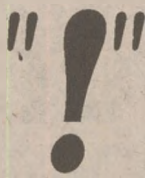
Cărți primite la redacție

- Din călătoriile lui Don Miguel, corespondență Ion Barbu-Al. Rosetti, ediție îngrijită de Simona Cioculescu, Editura Cartea Românească, București, 1995, 52 p., 2040 lei.
- Costache Olăreanu, *Lupul și chitanța*, proză memorialistică și alte încercări, Editura Albatros, București, 1995, 232 p., 2500 lei.
- S. Damian, *La ora 12, ziua*, eseu despre romanele lui G. Călinescu, ediție revăzută și adăugită, Editura Du Style, București, 1995, 368 p., preț nementionat.
- S. Damian, *Fals tratat despre psihologia succesului*, 1972-1995, ediție revăzută și adăugită, Editura Du Style, București, 1995, 192 p., preț nementionat.
- Vasile Dem. Zamfirescu, *Nedreptatea ontică*, încercări filosofice, Editura Trei, București, 1995, 132 p., preț nementionat.
- Elena-Esther Tacciu, *Umbra copacului*, poezii, Editura Comitetului pentru activitate culturală iudaică în rândurile evreimii române, Tel-Aviv, 1994, 90 p., preț nementionat.
- Christian W. Schenk, *Semne, gratii și simboluri*, poezii, postfață de Al. Cistelean, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995, 120 p., 2040 lei.
- Pavel Gătăianu, *Atentat la ordinea publică*, proză, Editura Libertatea, Novi Sad, 1995, 112 p., preț neprecizat.
- Iosif Sava, *Muzicanții pe acoperiș*, Ed. Hasfer, București, 1995, 326 p., 4000 lei.
- Andreea Laura Păunescu, *Noapte albă de Sânziene*, Ed. Hypatia, Galați, 1995, 32 p., 600 lei.

Lansare de carte

Vineri, 8 decembrie, la Uniunea Scriitorilor a avut loc lansarea volumului apărut la Editura Enciclopedică, *Privirea lui Orfeu, Jurnal metafizic* semnat de poetul Dan Laurențiu. Au luat cuvântul, relevând substanța eseurilor, poetul Ștefan Augustin Doinaș și criticul Laurențiu Ulici, președinte al Uniunii Scriitorilor. Actorul Eusebiu Ștefănescu a citit unul din eseuri.

TITLUL prezentei cronici poate fi citit în două feluri. Generațiile mai vechi îl vor numi, ușor impropriu, "semnul mirării", cele mai noi s-au obișnuit să-i spună "semnul exclamării". Este interesant de observat că în schimbarea denumirii unui banal semn de punctuație se reflectă o modificare de mentalitate, de Weltanschauung. Spiritul scormonitor, capabil de uimire, candoare și chiar nesiguranță a fost înlocuit de cel blazat, dominator, care ia în posesie lumea prin exclamații. Dacă mirarea se dezvoltă și în teritoriul tăcerii, exclamarea este, asemenea lumii de astăzi, excesiv sau agresiv zgomotoasă. Titlul unei recente cărți a lui Virgil Ierunca este *Semnul mirării*, semn cu care autorul jalonează spațiul cultural. Dacă precedentul volum, *Dimpotrivă*, avea un caracter vădit polemic, sancționând devieri de tot felul de la o subînțeleasă etică a scrisului, prezenta carte este mai degrabă empatică: un *dimpotrivă* la *Dimpotrivă*.

Virgil Ierunca știe să admire și să simtă împreună cu alții. Le acordă admirație în special celor care nu și-au pierdut capacitatea de a se mira, așa cum, la rîndul lui, se miră de ei, punîndu-le alături un vizibil " ! ". Semnal, aici, al atenției, al ochilor deschiși, al bucuriei descoperirii. Mirabilul și admirabilul sînt așadar, pentru autor, noțiuni înrudite. În multe dintre portretele pe care le face unor intelectuali români, Virgil Ierunca se oprește tocmai la această calitate. Alexandru George "lasă totdeauna impresia că se miră. Se miră de simplitatea adevărului, de deplasarea lui în circumstanță și univoc; se miră de patosul erorii, de ocolul conceptual, de eleganța scormiturii, de ușurătatea verdictului, de magia leneșă a locului comun. Și din această imensă mirare - mirarea este la el un fel de «metodă»: grație ei își «incuie» preopinienții - ia naștere o lectură sui-generis, ce dezvăluie pe unul dintre cele mai fermecătoare spirite critice" (128). Octav Șuluțiu "face parte dintre acei scriitori care păstrează în toată existența lor un puternic coeficient de adolescență. Ei se miră de tot și de toate, sînt neînarmați față de agresiunile adulte ale

vieții..." (152). Nu-i putea scăpa autorului, desigur, superba mirare din opera lui Eugen Ionescu: "el privește, întreabă, se întreabă și, totdeauna se miră" (271). Iată-l și pe Mircea Dinescu: "El nu scrie, ci trezește. Printre lucruri, cu sinele încărcat de o mirare nevinovată" (229). După cum se vede chiar și numai din aceste exemple, mirarea nu este în cartea lui Virgil Ierunca una și indivizibilă. De la autentică, naiva mirare adolescentină pînă la mirarea simulată, metodică, de la mirarea ingenuă la mirarea provocatoare, toate nuanțele și mărimea "semnului" se regăsesc în opera literară și implinesc creația.

□ **Semnul mirării și semnul exclamării** □ **Mirabilul și admirabilul** □ **"O parte din greșelile noastre..."** □ **Conștiința și întrebările ei** □ **Recunoaștere, mitizare, demitizare** □ **Cum e posibil...**

VIRGIL Ierunca savurează atât valorile estetice ale mirării cît și pe cele etice. Eticul este de altfel una din preocupările sale constante. Într-o formă sau alta îl găsim în toate compartimentele acestei cărți ale cărei subtitluri și motto-uri îl includ. Iată numai cîteva: *Rînduiala, Stil și conștiință, Subversiunea poemului, Ereticii* sau fraza lui Montherlant care deschide capitolul *Distorsiuni* - "Une partie de nos erreurs vient de notre ignorance, une partie plus grande en vient des vues fausses dont on nous séduit" (249). Refuzînd să se lase amăgit de ierarhii conjuncturale, cu dorința cînd vădită, cînd ascunsă de a face dreptate în lumea nedreaptă a literelor, Virgil Ierunca s-a oprit de-a lungul anilor asupra scriitorilor și artiștilor ex-centrici, minimalizați ori marginalizați. Unul dintre cele mai interesante articole "recuperatoare", de la care ar putea porni astăzi o dezbateră, mi se pare a fi cel despre M. Nițescu, iar unul dintre cele mai calde capitole este cel dedicat "discrețiilor" (sub un splendid motto proustian): Ion Vinea (ca gazetar), Octav Șuluțiu (ca

autor de jurnal), Margareta Sterian, N. Steinhardt "între viață și cărți", Ion Biberi, Pericle Martinescu (pe care cititorii *României literare* îl întîlnesc uneori în revistă cu fermecătoare pagini de memorialistică) și poetul Petre Stoica (ca autor al *Amintirilor unui corector*).

Semnul mirării stă, la Virgil Ierunca, alături de semnul conștiinței, a cărui reprezentare grafică nu e alta decît textul însuși. Scriitorul este deci o conștiință care pune rînduială în lumea spiritului, prin întrebări morale și accente critice dintre cele ignorate ori uitate de alții. Deși au alte mijloace de persuasiune decît criticii și eseistii, poezii intră și ei în aceeași categorie. Revolta, lupta poetului

cu cetatea, sfidarea unei ordini strîmbe îi rețin autorului atenția la o întreagă serie de poeți: de la Marcel Gafton, Stela Vinițchi, Dorin Tudoran pînă la Mircea Dinescu. Aceleași lucruri îl interesează și la "ceilalți", fie că se numesc Soljenitșin sau Orwell, Malraux sau Pierre Jean Jouve, Sartre sau Jankélévitch. Grijă de a nu mitiza acolo unde e nevoie de o demitizare și de a nu demitiza acolo unde scriitorul nu e suficient (re)cunoscut se simte în paginile lui Virgil Ierunca. De asemenea o anume plăcere a referinței erudite pe care o apreciază imediat la alții, uneori cu orgoliul de a-i descoperi limitele sau de a o completa.

Dacă polul admirativ al mirării este cel dintîi atins de articolele din acest volum, nu lipsește nici mirarea dezaprobatoare, de tipul "cum este posibil", al cărei semn este, acum, cel de exclamare. Astfel este comentariul premiilor acordate de Uniunea Scriitorilor pentru anul

Virgil Ierunca

Semnul mirării

HUMANITAS

Virgil Ierunca, *Semnul mirării*, Editura Humanitas, București, 1995, 352 p., preț neprecizat.

1980 (*Decorarea decorativului*, pp. 258-262), premii care alătură valoarea reală mediocrității sau strategiei conjuncturale. De cele mai multe ori semnul mirării lui Virgil Ierunca actualizează, revitalizează un semn al mirării cititorului, într-o deplină suprapunere. Sînt însă cîteva cazuri în care, în loc să se suprapună, semnele se încrucișează, se ciocnesc, fie că e vorba de admirație, fie că e vorba de negație. Mă opresc o clipă la cazul al doilea. Conșiderîndu-mă de aceeași parte a baricadei cu Virgil Ierunca atunci cînd se pune problema mentalității critice tabuizante, simt totuși un spor de subiectivitate la autorul *Semnului mirării* atunci cînd e vorba de George Călinescu ori de Ovid S. Crohmălniceanu. Nicolae Manolescu apare și el "marginalizat" din această carte (cum era și în facultate) deși ea acoperă totuși 30 de ani (1965-1994). De cîteva ori este fluturată flamura lui Eugen Simion. Îmi voi asuma și eu o anume subiectivitate afirmînd că e imposibil de imaginat formarea generației optzeciste fără prezența nu întotdeauna lipsită de riscuri a acestor critici alături de ea. Or, de această generație de scriitori formați la *Cenaclul de Luni* și la *Junimea* sau măcar de unele din numele ei, Virgil Ierunca se simte aproape.

Astăzi, numele pe care cu ani în urmă Virgil Ierunca se străduia să le pună într-un con de lumină și-au redobîndit, majoritatea, locul firesc, din centru, confirmîndu-i opțiunile.

**CĂTRE: Ambasada Republicii Federale a Nigeriei
București, România**

Domnule Ambasador,

Ca oameni, am fost profund șocați de precaritatea recentului proces și a execuției a nouă activiști nigerieni pentru drepturile omului.

Ca scriitori profesioniști, am fost cu așt mai șocați să aflăm că printre victime s-a aflat și scriitorul Ken Saro-Wiwa. Noi, membrii Asociației Scriitorilor Profesioniști din România - ASPRO, vă aducem la cunoștință că ne simțim direct afectați de revoltătoarea crimă comisă de guvernul Dumneavoastră.

Procesul la care a fost supus Ken Saro-Wiwa ne-a reamintit îndeaproape înscenările juridice staliniste ale anilor 1930-1950. Pe de altă parte, ca români, noi avem o bogată și relativ recentă experiență a abuzului politic îndreptat împotriva literaturii și a libertății de exprimare. Fostul dictator român Nicolae Ceaușescu obișnuia și el să acuze personalitățile dizidente de culpe penale imaginare pentru a deghiza astfel reprimarea lor politică. Iată de ce avem motive serioase să ne simțim nu doar profesional dar și emoțional implicați în tragedia lui Ken Saro-Wiwa.

În consecință, vă rugăm să binevoiți a notifica autorităților federale din țara Dumneavoastră faptul că Asociația Scriitorilor Profesioniști din România consideră guvernul nigerian și pe gen. Sani Abacha responsabili pentru acest asasinat politic. De asemenea, vom cere public guvernului României să se alătore inițiativelor europene de izolare politică și economică a guvernului nigerian.

În speranța că asemenea crime oribile nu se vor mai repeta în țara Dumneavoastră și nicăieri altundeva,

Ai Dumneavoastră,

Consiliul Asociației Scriitorilor Profesioniști din România - ASPRO

EDITURA NEMIRA
prezintă

**Gnozele dualiste
ale Occidentului**
de Ioan Petru Culianu

Colectia OPERE COMPLETE, 384 pag, 12000 lei

Volumul conține o prezentare pentru prima dată completă a tuturor religiilor dualiste a căror istorie a influențat în mod profund Occidentul: gnosticismul, marcionismul, manicheismul, paulicianismul, bogomilismul și catharismul occitan și lombard. Cartea lui Culianu umple o lacună din istoria ideilor și înfățișează o descoperire fundamentală: curente dualiste formează un sistem și trebuie studiate în perspectivă sincronică. Sunt oare astăzi curente dualiste numai niște curiozități istorice? Concluzia lucrării lui Culianu pare a aminti de concepția timpului propusă de Albert Einstein în teoria generală a relativității: într-o a patra dimensiune, timpul este un fel de corp solid a cărui imersiune în univers dă impresia unei treceri, a unui înainte și a unui după...

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA . C.P. 26 - 38 BUCUREȘTI

Elisaveta NOVAC

Poezia

Dacă nu mai adăugăm nimic acestei poezii
În afară de funde și aurării zgomotoase
Dacă nu-i agățăm de gât peisajul sălbatic
bolnav și flămând

Zarea de sânge îngenuncheată pe frunze
Cuptorul rece curtea pustie
Dacă nu o punem să-și ia în mână pantofii
Și să pornească desculță prin lunci
prin hârtoape prin hurducături
Cu traista pe umăr să cerșească prin lume
Ea va muri.

Ea care cu amărăciune zâmbește în fața răsăritului
Ea care știe totul despre durere
Despre zâmbetul ascuns în buzunarele spaimei
Despre alfabetul insomniei
Despre puterea milei
Despre fluturile ce se-nfioară de gusa șopârlei
Ea care-n căușul palmei duce limpede cerul
Ea care cu capul pe căpătâi privește în ochiul
bufniței

Ea care știe cum stă în puterea oamenilor răul
Ea care vede gheara ce te-nșfacă
Săgeata care te vindecă de curaj
Mușchii de pe tulpina bătrânului stejar

Felia de lună a clopotarului.

Eu n-am fost niciodată copil

Suvoaie de vise se varsă în valea pustie
Înfrunzesc porțile și vântul
Cu brațe de ape se zbate.
Ca pâinea caldă crește teama
"Nu sta sub stejar că trăznește!"
Urgisita trecere peste deal
Albăstrimea lunii
Cearcănul ei abstract
Eclipsa de gând.

Nimic nu mai strălucește în mine

Poate copilăria
Dar eu n-am fost niciodată copil
Pe poteci soarele îmi răspunde
Nu ecou nu munte nu mare nu cer.

Ca un avion o pasăre zboară
Ca o închipuire ca o lotcă strigoi
Și mă tem de gândul meu pui pândit de uliu
Pitulice prin ierburile nicăierului
"Toți pierd care-au găsit deplin odată".

Unde e copilul?
Se auzi glasul judecătorului
Cu o lăcustă pe deget.
Băteau din aripi
Boala spaima foamea
Și neconținerea zăpezilor.

Dar eu n-am fost niciodată copil
N-am fost niciodată copil
Am fost un mic animal flămând
Așteptând fărâma și picătura
Din aria zeului de grâu.

O pasăre-înger

Ce nume ți-aș da eu acum, dacă te-ai naște, mamă,
Dacă țipătul tău următor
Ar fi prevestitor de lumină?

Ochiul meu viori ar inventa un imperiu al inocenței,

Născută la Armășești-Vâlcea, la 18 octombrie 1943. Cursuri liceale la Curtea de Argeș. Licențiată a Facultății de Limba și Literatura Română, secția română-franceză, Universitatea din București. În perioada 1971-1973 lucrează în redacția revistei *Argeș*. Intră în învățământul pre-universitar și universitar din orașul Pitești. Actualmente este profesoară de literatură română și universală la un liceu din Pitești. Este membră a Uniunii Scriitorilor. Debut editorial cu versuri, volumul *Ochiul de basm*, 1981. Între volumele pe care le-a tipărit, la *Cartea Românească*, la *Albatros*, la *Eminescu* și *Creangă*, se remarcă *Părinții*, 1983, *Planeta bunivilor*, 1985, *Grădina salamandrei*, 1987, *Casa cu greieri*, 1989, *Copacul*, 1991.

Iar noi două am merge pe doi cai albi
Pe doi cai de piatră
Și tu ai zâmbi muntelui;
Copacii somnoroși ar râvni liniștea hipopotamilor
regi.

Ce nume ți-aș da în ținutul acesta de umbre și cruci?
Ce nume din lumea albastră de ger?
Ce nume ți-aș da regească făptură în marmora
fascinantă a semințelor veșnice?

Lina. Tot Lina.

O pasăre purtându-și în aer transparenta.
O pasăre zidind o grădină între lume și cer.
O pasăre-înger lunecând către Dumnezeu
spre ieri și spre mâine de-a valma.

Și eu în genunchi cu numele tău cuibărit între palme.

În mantia de pelerin

Toată viața am zidit credinței turnuri
Și mi-e bună această tortură
Căci sângele meu se revoltă
Arborii și păsările se răzvrătesc
În cuiburile nopții
Steaua din creștetul meu se sfâșie
Îngerul liniștii umblă în mână cu o seceră.
În părerea mea se clatină lumea
Mi-e inima de tunet albastru
Mi-e cântecul de țurture de gheață
Mi-e visul incendiat de nesperanță
Îngerul liniștii ucide glasul albei melancolii
Adâncă vine moartea credinței în bine...

Iar privindu-mă în mantia de pelerin al tristeții
Ai crede că aștept o călătorie
Ori o sărbătoare
Cu autodafeuri
În piață.

Povestea tatălui meu

Povestea tatălui meu ascultați-o înainte
Ca soarele să coboare pe muchea dealului
Înainte ca turmele să se întoarcă din munți
Înainte ca țipătul cocoșului sălbatic
Să se lovească de creasta pleșuvă
Înainte ca ea povestea să se amurgească în nerostire
Înainte de coborârea înghețului
În adâncul fără de sfârșit al ființei
Înainte de cutremur înainte de moarte.

Povestea tatălui meu ascultați-o acum
Când tinerețea se răzvrățește împotriva vânturilor
Când tinerețea nu se împacă în orice chip cu soarta
Când contemplant adevărul nedeslușit în ceață
Ca pe un tren ce nu duce niciunde
Când urcă pe scări către adăposturile văzduhului

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Epistolul lui Fra Emil către tîmpla Suprabobinocarei stockholmine

(Din "Sedintele de la raion")

Motto:

De la Sfat privește grav
Ochiul scurs al lui Octav.

VA FI o zi cu frig. Vei sta în casă. Eu voi veni la tine să discut. Tu pe picioare o să-ți pui mătasă și peste sîni un flaneloi drept scut. Va fi o dup-amiază cu lămîie tăiată fin în ceștile de ceai. Vom auzi cum bat triști din călcîie, afară, vizitiii de la cai. Vom strînge lemne multe, coji de nucă și pe grătar un ziar pentru aprins focul viteaz. Vei lîncezi năucă, privind pe geam cum ninge... cum a nins... Vom bobina un timp cu vechi formule: cuvinte-tip ce-ascund dorințe-tip. O să te duci pîn' la dulapuri. "Nu le deschide căci din ele, cu cirip, vor năvăli armatele de îngeri cu aripile muiate-n bulion și-o să primesc din partea ta iar plîngeri că te-au pupat și nu ți-au zis pardon!" Timpul va curge moale ca untura spre murături, ca rațele leșești în bălți cu tiv de aur. Din glazura mea voi privi cît de fragilă ești...

Aidoma unor cuiburi în vid
Când totul este posibil între "a fi" și "a nu fi"
Între pământ și lună
Când simțurile îmbrățișează vremelnice rostirea
Când cînteza cântă în ograda cu meri.

Acum când clipește de ziuă.

Roata

Cireșii scot limba la mine
Și veverițele
și veverițele
și veverițele
Uite cum mișună norii pe cer
Gura lumii n-o astupă ploaia
Hai, gustă din înțelepciunea crengilor
Cireșe de mai
cireșe
cireșe.

Coboară te miri de unde vipia
Nisipul zănatec ți se suie pe glesne
Nici o roată nu e roată
până nu se-nvârtește.
Invită-ți prietenii
Dar nu-i lăsa să-ți calce iarba sufletului
Toți vor să cumpere
nu să vîndă.
Vezi cum umbli cu ciutura. E grea.
Nu suport lingușirea
Mă calcă pe nervi zgomotul acesta de gater
O ia la vale pădurea.

Alungă gândurile rele!
Uite-i, vin să măsoare grădinile!...
Nu poți să te atingi de gândul meu ostatec
De cântecul meu făcut ghem pe undeva
Prin apropiere de inimă.

Râșnița aceasta păstrează-o!
Roata nu e roată până nu se-nvârtește.

Au smuls din rădăcini nucul bătrân!...

Mi-e grindină
Mi-e zare vineție
Ține bine hârlețul că se prăvale lumea
O ia la vale de-a berbeleacul.

Că nu e sufletul meu de scînteie
Că nu e cântecul meu de pierzare
Că nu e nucul meu bătrân de foc

Și nu e zare de zare
Vară de vară
Rost de rost

Mi-e grindină-n trup
Mi-e vipie-n suflet
Neiertătoare!...

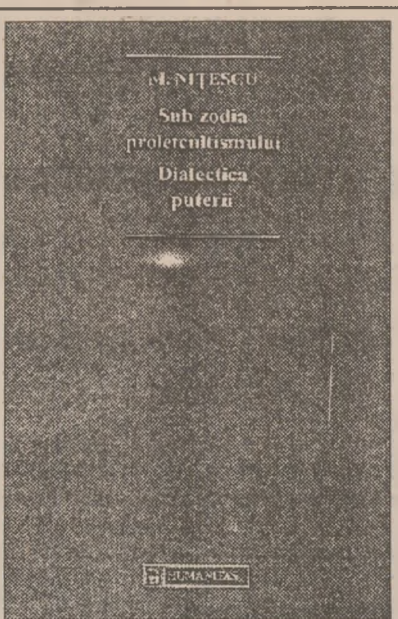
Un studiu despre proletcultism

1948. Perioada, scurtă dar foarte învolburată, dintre 23 august 1944-30 decembrie 1947, a fost una în care dezbaterile de idei a mai fost posibilă cu adevărat, în care predicțiile PCR erau contrazise de presa independentă sau a partidelor istorice, în care s-a polemizat mult în jurul, de pildă, al crizei culturii și al altor teme de interes absorbant. Legea hîrtiei e, totuși, de abia din 1946, cînd PCR folosește această pîrghie pentru a-și adjudeca hîrtia, jugulînd, dimpotrivă, presa independentă și de opoziție (inclusiv cea literară), care era nevoită să-și diminueze tirajele, să-și spațieze apariția, să o suspende iar alte publicații - noi - nu puteau apărea. Dar dezbaterile de idei a fost și nepotrivit să așezăm acești peste trei ani sub zodia totală a proletcultismului. Apoi, tot în spațiul acestei perioade, e inexactă afirmația autorului că invitarea imperioasă la epurări (în presă, administrația publică, SSR, învățămînt, Academie) a fost exclusiv opera PCR. A fost o măsură reclamată și de forțele politice democratice (PNT, PNL, PSD) care, toate, la unison, cereau epurarea colaboraționiștilor cu vechiul regim antonescian sau legionar. E vădit că autorul n-a citit ziarele *Dreptatea*, *Liberalul*, *Libertatea* și altele independente pentru a se fi convins de aceasta. Epurarea lui Ion Barbu din SSR, de pildă, a fost cerută totuși, în octombrie-decembrie 1944, de ziarul *Dreptatea* al PNT. (Am publicat, relativ de curînd, două scrisori inedite ale lui Ion Barbu în această chestiune și articolul fulminant din 6 decembrie 1944 apărut în *Dreptatea* care cerea epurarea lui Ion Barbu din SSR.) De altfel, mă pregătesc să scriu o carte despre această perioadă (august 1944-decembrie 1947) și îi cunosc bine fizionomia. Autorul a studiat bine presa literară și politică a perioadei 1948-1964. Din păcate, își bizuie studiul exclusiv pe acest material cules din presă. Îndrăznesc a crede că e, totuși, insuficient. La un cercetător cu stagiul al curentelor de idei, socot că e necesar, pentru întregirea tabloului, să se apeleze, numai deocînd, la documente de arhivă. Interesează aici nu numai fața exterioară a lucrurilor (articole de presă, proză, poezie, dramaturgie, critică literară) ci și mecanismul interior al adoptării unor decizii din partea PCR.

Numai studierea stenogramelor unor ședințe ale Biroului Politic al CC al PCR (PMR), ale Secției de propagandă, ale celei de Știință și Cultură, ale consfătuirilor pe diverse teme literare pot poate clarifica lucrurile, identificînd decizii de sus. Studiul aprofundat al acestei perioade sub raport literar se poate face numai după deschiderea arhivelor și accesul liber la aceste dosare (inclusiv la cele ale Securității). Pînă atunci, plutim la suprafață, neizbutind să descifrăm mecanismele secrete de interior care declanșau diferite acțiuni. Nu spun că acest strat de suprafață e irelevant, ci numai că e insuficient și nu poate lămuri tot procesul cu ale sale dedesubturi hotărîtoare. Într-un loc autorul scrie sentențios: "Dacă toți scriitorii de valoare ar fi preferat să tacă decît să accepte și chiar să laude condiția degradantă a cenzurii și autocenzurii, demnitățile de scriitor ar fi fost salvată". Cred că n-are dreptate. Dacă toți (inclusiv Călinescu, Vianu, Sadoveanu, Ralea, apoi Arghezi) ar fi tăcut, atunci cultura română și-ar fi suspendat existența, în dauna ei și cu consecințe catastrofale. Așa, cu prețul compromisurilor acestor mari valori, mai mari la unii, mai mici la alții - cultura și literatura română a continuat să viețuiască. Ce ar fi devenit generația mea, azi sexagenară, de n-ar fi avut parte de astfel de directori de conștiință ca Vianu, Călinescu, Ralea? Ar fi fost, cu siguranță, altfel (în rău) sau n-ar fi fost deloc. Încît, așa privind lucrurile, compromisurile acestor mari valori au fost și jertfe reale pentru a se salva ceea ce se mai putea salva. Acela înjurat de autor "Cronică a optimismului" a lui Călinescu (din *Contemporanul*) a fost, de fapt, oaza de lumină a generației mele. O citeam cu infinită delectare, dîndu-ne pildă despre tipul scriiturii artistice în publicistică. N-am înțeles de ce ignoră autorul *Cronica de familie* a lui Petru Dumitriu din cărțile mari, cu adevărat estetice, ale perioadei. După cum n-am înțeles de ce crede autorul că în această perioadă opera clasicii literaturii române a fost total pusă la index. Nu-i adevărat. Primele ediții critice din opera unor clasici ai literaturii române au apărut în 1957 (Gr. Alexandrescu și Miron Costin) iar ediția I. L. Caragiale se inaugurează în 1959. Și ele au fost impecabile filologice și, cel

putin acestea trei, cu textul integral. Apoi a fost inaugurată colecția "Scriitorii Români", tot la ESPLA și EP. Și ea a avut parte de apariții respectabile. În condițiile dramatice de atunci, o echipă de cărturari vrednici și-a făcut, înfruntînd potrivnicia, datoria cît și cum se putea. De ce să le fie anulat efortul real?

În sfîrșit, hazardată și partizanală cît totul e distribuția rolurilor în această epocă a proletcultismului. Și în textul studiului și, mai ales, în secțiunea "Profiluri de epocă" (portrete comentate) lipsesc figuri de frunte ale proletcultismului (Traian Șelmaru, Nestor Ignat, Dan Deșliu, Eugen Frunză, Victor Tulbure etc. etc.) și îi aflăm, adesea cu stupeoare, pe Al. Piru, Cornel Regman și, oricît pare de necrezut, Eugen Simion, Nicolae Manolescu și Gabriel Dimisianu. E, aici, o gravă răsturnare de planuri, nu ațit o confuzie, cît răstălmăcirea, prin abuz, a lucrurilor și o răzbunătoare plătere de polițe. Se spune că "N. Manolescu, de pildă, va deveni unul dintre cei mai activi și mai «promițători» critici în spiritul realismului socialist și al dogmatismului proletcultist, în paginile *Contemporanului*". Și asta pentru cîteva cronichete, la debut, în 1962, adică atunci cînd tînărul Nicolae Manolescu avea 23 de ani. Iar despre dl. Eugen Simion se spune că "dacă ar fi debutat în anii de expansiune a dogmatismului proletcultist, el ar fi scris la fel ca C. Regman sau D. Micu". Ce sens au aceste procese de intenție, cînd se știe că nici dl. Nicolae Manolescu, nici dl. Eugen Simion, nici dl. Gabriel Dimisianu nu au practicat proletcultismul și nu l-au afirmat. Dimpotrivă. Sau ce sens are citarea, la bibliografie, drept poezii realist-socialiste pe dl. Petre Stoica, Florența Albu și dna Ana Blandiana, aceasta din urmă pentru două poezii scrise la 17 ani, mereu citate, în anii optzeci, de revista *Săptămîna*. Să procedezi aiodoma *Săptămînei* - iată o prea tristă îndeletnicire. Asta în timp ce Dan Deșliu, Eugen Frunză și Victor Tulbure lipsesc cu totul din capitolele studiului. Noroc că această carte se încheie cu esul politologic, scris în 1975, *Dialectica puterii*, remarcabil în toate ale sale alcătuirii.

M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului*. O carte cu domiciliu forțat (1979-1995). *Dialectica puterii*. Eșeu politologic. Ediție îngrijită de M. Ciurdariu. Ed. Humanitas, 1995

DESPRE perioada proletcultistă de la noi se va scrie, fără îndoială, mult și cu folos, pe secțiuni sau pe ansamblul fenomenului, clarificîndu-se lucrurile. Deocamdată, au apărut trei cărți, cam haotice și lipsite de busolă, ale dnei Ana Sălăjan și, recent, studiul inedit al lui Marin Nițescu. Studiul acesta, elaborat în 1979 și depus imediat, a tot sperat să-i fie publicat la Editura "Cartea Românească". A fost o speranță fără acoperire a autorului care, are dreptate dl. Mircea Zăciu într-o scrisoare către M. Nițescu, datorită tonului fără acoperire strategică a studiului n-avea nici o șansă să treacă prin furcile cenzurii. Dl. Mircea Zăciu îl asigură pe autor că de ar fi trăit Marin Preda și continua să se afle în fruntea editurii își lua răspunderea publicării. Nu cred că prestigiul lui Preda ar fi învins cenzura. Autorul, totuși, n-a dezarmat și, prin memorii către președintele Uniunii Scriitorilor și Nicolae Ceaușescu, stăruia să-i fie publicată cartea. N-a izbutit. Cartea apare postum (autorul, pensionat în 1989, moare în aprilie 1989), de abia în 1995, prin grija devotată a dlui Mihai Ciurdariu, adăugîndu-i și alt studiu postum, de mare relevanță și curaj, *Dialectica puterii* (aș adăuga titlului ultim precizarea, în lumea comunistă). M. Nițescu n-a fost un critic proeminent, o voce critică știută și ascultată. Volumele sale, nici unul de elaborație, sînt culegeri de articole, cele mai multe apărute în *Viața Românească*, unde a fost redactor pînă la pensionare. Acest statut de care n-a putut trece i-a creat o anormală stare de complexat, secretînd uri și idiosincrazii neîmpăcate. Faptul se vede, imediat și de la o poștă, cînd îi citești acest studiu postum, singura sa lucrare de sinteză. (Și tocmai pe aceasta n-a apucat s-o vadă publicată). Își detesta efectiv colegii de breaslă mai bine cotați, șefii de la *Viața Românească* (dnii Ioanichie Olteanu și Cornel Regman), colegi de redacție (Vladimir Colin, Florența Albu) și nutrea o irepresibilă dorință de a plăti polițe. Departele de mine gîndul că M. Nițescu și-a scris studiul în acest scop. Dar că l-a folosit pentru a plăti polițe - se va vedea - e incontestabil. Aceasta, din păcate, i-a obturat obiectivitatea, conferind studiului o subliniată subiectivitate părtinitoare, cariindu-i substanța. Pentru că un astfel de studiu dacă nu e scris rece, profesional, cu mult calm științific și detașare, ci emoțional-resentimentar, eșuează în vendetă și își diminuează fatal din statutul necesar de exegeză obiectivă.

Regretatul autor a depus mare efort documentar, citînd publicațiile perioadei august 1944-1965, de unde și-a cules materialul nutritiv pentru elaborarea acestui studiu. Oricîte carențe ar avea (și are!), e, negreșit, o contribuție importantă care va fi mereu citită și citată. Izbutește, fără îndoială, să reconstituie fizionomia perioadei proletcultismului la noi, cu toate ale ei particularități și împrumuturi din modelul sovietic. Motivele obsesive ale perioadei, interdicțiile și principiile-forță sînt bine puse în pagină, recompunînd un tablou care a fost terifiant. După părerea mea, perioada proletcultistă nu începe, cum propune autorul, din chiar august 1944 ci, de fapt, de la începutul anului

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zăfăruș

Latină aproximativă

LIMBA latină e tratată deseori cu familiaritate și curaj: inovații care încalcă norma gramaticală, aproximări de sens. Astăzi latina pare să funcționeze mai puțin ca marcă de stil înalt, ca însemn cultural, tratat cu tot respectul - și mai mult ca rezervor de cuvinte și clișee. Un clișeu publicistic îl reprezintă, de pildă, formula "Quo vadis...?", impusă probabil mai ales prin titlul unui cunoscut roman de Sienkiewicz (și mai puțin direct prin Origene ori prin numele unei capele romane). Întîlnim așadar parafrazări ale întrebării "Quo vadis, Domine?" ("încotro te duci, Doamne?"), în care este substituit termenul de adresare, adaptîndu-se întrebarea, în sens figurat, altor contexte: mai ales în titluri de articole specializate în analize și previziuni. Cînd vocativul actualizat este un cuvînt românesc, formula obținută riscă să capete un aspect destul de hibrid - și chiar comic: "Quo vadis românele?" (în "Dreptatea", 315, 1991, 1, într-un titlu cărui i se poate reproșa, oricum, absența virgulei). Mai grave sînt însă variantele în care completarea se face direct în latină - cu o eroare fundamentală: nerespectarea formei speciale, obligatorii, de vocativ. Autorii produc combinații imposibile, în care substantivul termen de adresare e în nominativ; "Quo vadis Lea?" ("Cotidianul", 78, 1992, 6; articol despre moneda națională) și "Quo vadis homo?!" sînt improvizatii similare, în care ar fi trebuit să apară vocativele *leone*, respectiv *homine*. Ultimul exemplu e furnizat de preluarea într-un titlu jurnalistic a unui titlu de carte (*Quo vadis homo?!*, de Valentin Moraru); articolul semnaleză elogios interferențe culturale din volumul respectiv: "întrebările sale izvorăsc din tainele înțelepciunii sacrate, din pitagoreici, din cartezieni și din ultimele rezultate ale cercetării științelor integrate" ("România liberă", 1270, 1994, 9). Parafrazarea sintagmelor latine pare să fie o tentație foarte

puternică: "Ecce Humanitas" (titlu, în "Tineretul liber", 448, 1991, 5 al unui articol de prezentare a editurii Humanitas) - are, prin raportarea la modelul "Ecce homo", aspectul unui joc de cuvinte destul de reușit. Desemnările științifice de tipul *homo...-us* produc, nu numai la noi, serii analogice: *Homo Sovieticus* (titlul cărții lui Al. Zinoviev, în versiunile rusă, franceză, română etc.), *homo comunistus* ("România liberă", 537, 1991, 1), *Homo Fesenisticus* ("Cotidianul", 78, 1992, 2). Procedul are funcție ironică, mizînd pe contrastul între prestigiul savant al formei latine și contingenta calității politice evocate. Și în sintagmele pseudo-latine sau pseudo-științifice care conțin substantivul *homo* există un minimum de reguli grafice, gramaticale și semantice care trebuie respectate; ceea ce nu se întîmplă în ver-surile: "Acuzînd terestre simpatii/ vizavi de *Hommo Kiberneticus Humanus*" ("Familia", 11, 1984) - exemplu aberant prin construcția pleonastică, dar mai ales prin grafie (probabil contaminată de cea franceză).

Adjectivul latinesc *redivivus* nu apare în DEX: autorii dicționarului nu l-au considerat, probabil, ca fiind integrat limbii române; termenul este folosit totuși destul de des, cu sensul "renăscut, reînviat". Încă din 1933, Al. Graur semnala, în utilizarea adjectivului, o ciudată nepăsare față de acordul gramatical, în sintagme ca: "Polonia *redivivus*", "Marlene Dietrich *redivivus*" (*Puțină gramatică*, I, 1987, p. 120, 166). Cuvîntul latin a ajuns să fie folosit azi într-un mod încă mai ciudat, ca substantiv abstract: "Dar ca, după 3 ani de evident dezastru al turismului românesc, dl. prim ministru... să se lanseze acum într-un «*redivivus*» în a sa *Strategie de reformă...*, ni se pare de-a dreptul jenant" ("România liberă", 915, 1993, 6).

SAPTE ZILE CARE A

● **16 DEC.** Timișoara. Încă o zi de veghe în preajma bisericii reformate. Câteva sute de coreligionari ai pastorului *Lászlo Tökés* aprind lumânări și se roagă pentru ca acesta să nu fie, conform unei hotărâri judecătorești, evacuat și strămutat în altă localitate. Oficialitățile locale simt pericolul și încearcă să ignore ordinul de evacuare. Însuși primarul Timișoarei, *Petre Moț*, îl vizitează pe pastor și-i promite că nimeni nu se va atinge de el. Oamenii (200-300) nu mai au încredere în promisiuni, doresc un document oficial care să-l oblige pe primar să-și respecte cuvântul, dar primarul nu-și ia o asemenea răspundere. Numărul celor care așteaptă rezolvarea cazului crește. Crește și iritarea lor. Interesul se mută de la cazul *Tökés* la confruntarea cu primarul, ca reprezentant al puterii. Se produce miracolul trecerii de la măruntelile nemulțumiri locale, la frenezia colectivă a rezolvărilor radicale, la revendicări care amenință sistemul politic. Se formează coloane care pornesc să ia în stăpânire centrul orașului și care încearcă să atragă cât mai multă lume. Se aude deja apelul la solidaritate: "Români, veniți cu noi!". (Un tânăr oprește un tramvai, se urcă pe tampoanele lui și strigă: "Mă numesc *Daniel Zăgănescu* și nu mi-e frică de Securitate. Jos Ceaușescu!"). Circulația se întrerupe. Toată lumea știe că trebuie chemați și studenții și sunt trimiși soli spre căminele studențești. Se face apel și la muncitori. În Piața Maria, se adună câteva sute de persoane. Se strigă: "Libertate!", "Dreptate!", se cântă: "Deșteaptă-te, române!". Coloanele se îndreaptă spre Comitetul Județean al P.C.R. Sediul puterii, în beznă, este totuși bine păzit de trupe ale Ministerului de Interne și de pompieri.

Se folosesc gaze lacrimogene, bastoanele de cauciuc lovesc aprig, încep arestările. În jurul orei 21 demonstrații se retrag, lăsând locul celor care încep să șteargă urmele atacului, redând clădirii și spațiului verde din jur prestanța unui sediu al puterii. Manifestanții se regrupează în fața Catedralei, unde se cred protejați. Un tânăr, *Sorin Oprea*, propune ca timișorenii să se adune în fiecare zi, la Catedrală, pentru ca acțiunea lor să continue. Coloanele pomesc din nou prin oraș și din nou sunt agresate de forțele de ordine. Până după miezul nopții cele două tabere se atacă reciproc, au loc adevărate lupte, mulți demonstrații sunt loviți și arestați. Când combatanții își părăsesc pozițiile, orașul arată ca după război: vitrine sparte, magazine devastate, lozincile epocii de aur distruse, caldarâmul tapetat cu obiecte dintre cele mai diferite.

● **17 DEC.** Ordinul de evacuare impus de la centru se execută. În plină noapte (16 spre 17 dec.) un echipaj de circulație, un ARO și un camion îl conduc pe pastorul *Tökés* spre județul Sălaj. Dimineața armata face o demonstrație de forță. Câteva blindate trec prin centrul orașului. Coloane de militari străbat Timișoara în pas de defilare, iar fanfara militară intonează marșuri. De cealaltă parte demonstrații strâng rândurile, unii îi huiduie pe militarii care defilează, alții îi lovesc cu pietre, tensiunea crește odată cu numărul celor care ies în stradă, învingându-și frica. Timișorenii se adună în stradă, mai hotărâți decât în ziua precedentă. Vin și muncitorii. Se strigă: "Jos Ceaușescu!", "Jos comunismul!", "Nu vă fie frică!". Tinta tuturor este tot C. J. al P.C.R. De această dată pătrund în clădire prin geamurile sparte. Se aruncă în stradă documente de partid, broșuri propagandistice, operele lui *Ceaușescu*, portretele tovarășilor, mașini de scris, delicatese scoase din frigider. Există chiar intenția de a se da foc clădirii, câteva flăcări prevestesc incendiul. La timp sosește armata

în ajutor pentru că la etajul 2 al clădirii tremură de frică oficialitățile locale (*Radu Bălan*, *Petre Moț* ș.a.) și *Ion Cumpănașu*, șeful Departamentului Cultelor, sosit cu o zi în urmă de la București, cu ideea fixă și autoritar impusă de a duce la îndeplinire evacuarea lui *Tökés*.

La București se hotărăște soarta Timișoarei. *Elena* și *Nicolae Ceaușescu* turbează de furie că timișorenii au îndrăznit să se revolte iar oamenii lor, de la conducerea județului, n-au fost în stare să-i pună la punct. Încă de dimineață sosesc la Timișoara 11 personaje importante: generalul *Velicu Mihalea*, adjunct al șefului Inspectoratului General al Miliției, generalul *Emil Macri*, șeful Direcției de Contrainformații din Departamentul Securității Statului (D.S.S.), colonelul *Filip Teodorescu*, de la direcția a III-a Contraspionaj din D.S.S. și alți ofițeri superiori. Tot în cursul dimineții, *Nicolae Ceaușescu* îl numește pe *Ion Coman* (secretar C.C. al P.C.R.) comandant unic pentru Timișoara. Acesta primește ordin să se deplaseze la Timișoara însoțit de o trupă de elită: generalii *Ștefan Gușă*, *Victor Stănculescu*, *Mihai Chițac*, *Florea Cornescu*, colonelul *Gheorghe Radu* și alți câțiva ofițeri superiori. Un avion îi transportă la Timișoara (ora 15,30). La ora 16,30 *Nicolae Ceaușescu* convoacă o ședință extraordinară a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. Chiar dacă ordinea pe care o dorea *Ceaușescu* nu s-a mai putut restabili, strădanile subordonaților lui de a-i respecta indicațiile au făcut din Timișoara, la 17 dec., un adevărat infern. Se trage în plin, se moare, sunt răniți, sunt lupte, se incendiază mașini, TAB-uri, tancuri, magazine. Seara, după ora 20, din Piața Libertății și până la Operă se trage sălbatic, la fel în zona podului Decebal, pe Calea Lipovei sau Calea Girocului. Tancurile, camioanele, TAB-urile blochează intrările în oraș, elicopterele nu încetează zborurile de supraveghere, apoi lasă locul trasoarelor care brăzdează cerul. După miezul nopții, când începe să fie liniște, *Ion Coman*, *Ilie Matei* și *Ștefan Gușă* inspectează orașul. La război, ca la război. Peste tot distrugerii, cenușă și sânge.

● **18 DEC.** Dimineața, centrul orașului este păzit de cordoane de militari și de securiști în civil. Primarul *Petre Moț* convoacă activul de partid la Universitate pentru a condamna actele de vandalism din zilele anterioare și face cunoscut că a fost decretată starea de necesitate. O mașină cu megafone circulă prin oraș și anunță că este interzisă circulația grupurilor de peste două persoane. Armata și M.I. asigură paza obiectivelor importante: C.J. al P.C.R., primăria, Radioul, unitățile industriale (la C.J. al P.C.R. sunt aduși și militarii U.S.L.A.). Trecătorii sunt legitimați, suspecții reținuți. Fără să țină seama de primejdie, un grup de aproximativ 30 de tineri, tăcuți, solemn, înaintând cu ochii în pământ, se îndreaptă spre Catedrală. Se opresc pe scările ei, unde desfășoară un steag tricolor fără stemă și, ignorând ce se întâmplă în jur, aprind lumânări și așteaptă liniștiți pe treptele Catedralei. Simțind că declanșarea focului de armă nu va întârzia, tinerii încep să cânte "Deșteaptă-te, române". Apoi se trage în plin, unii mor, alții sunt răniți, câțiva reușesc să fugă.

- *Nicolae Ceaușescu* își începe vizita oficială de prietenie în Republica Islamică Iran. În lipsa lui, *Elena Ceaușescu* preia comanda și-i ordonă lui *Ion Coman* să găsească o soluție prin care cadavrele, rezultate din aplicarea fermă a ordinelor tovarășului, să nu ajungă în mâinile familiilor care le revendicau. (De altfel, Spitalul Județean refuză să dea informații în legătură cu morții și răniții pe care îi are. Atunci când cetățenii cer informații se

răspunde invariabil: "Noi nu avem morți și nici răniți". Iar la penitenciarul "Popa Șapcă" se spune: "Noi nu avem arestați".) Ziua de 18 dec. aduce o nouă problemă dificil de rezolvat pentru mai marii Timișoarei; aveau misiunea, din partea *Elenei Ceaușescu*, să scape de cadavre (40). Misiunea îi revine generalului *Nușă*. A apărut și ideea salvatoare. În mare taină, cadavrele au fost ridicate de la morga spitalului, încărcate într-o mașină frigorifică (18/19 dec.), transportate la București (19 dec.) și incinerate la crematoriul Cenușa (19-20 dec.). Cenușa rezultată a fost aruncată într-o gură de canal...

● **19-20 DEC.** Dacă la 19 dec. oficialitățile (*Radu Bălan*, *Ștefan Gușă*) îi vizitează pe muncitori (nemulțumiți de prezența masivă a forțelor de ordine în instituții) la locurile de muncă, fără să reușească să-i pună din nou la treabă, a doua zi vin muncitorii în oraș, în coloane impresionante care demonstrează că la Timișoara nu mai e nimic de făcut. O sută de mii de manifestați ocupă Piața Operei. Se strigă: "Noi suntem poporul", "Voi pe cine apărați?", "Armata e cu noi", "Nu vă fie frică, Ceaușescu pică". Pentru prima oară se îngenuchează în memoria victimelor din ultimele zile. În balconul Operei se montează microfoane. Vorbesc *Lorin Fortuna*, *Ioan Chiș*, *Claudiu Iordache*, *Vasile Bleda*, *Nicolae Bădilescu*. Apare ideea formării unui Front Democratic Român care să organizeze rezistența (*Lorin Fortuna* - președinte; *Ioan Chiș* - vicepreședinte; *Claudiu Iordache* - secretar). Se vorbește și despre organizarea grevei generale. În balconul Operei urcă și primarul, căruia i se înmânează lista cu revendicările multimei: eliberarea arestaților, redarea cadavrelor familiilor care le revendică, demisia lui *Ceaușescu*, circulația liberă a ideilor. După ce primarul, temător pentru fiecare cuvânt, părăsește piața, se strigă: "Nu plecăm acasă, morții nu ne lasă", "Azi în Timișoara, mâine-n toată țara".

În același timp și sediul C. J. al P.C.R. este înconjurat de coloane de muncitori. Aici sosesc *Emil Bobu* și *Constantin Dăscălescu*, trimiși de *Elena Ceaușescu* să liniștească Timișoara. O delegație a manifestațiilor este primită pentru a discuta cu înaltele personaje politice, dar se dovedește că nu se poate găsi un limbaj comun. Cererile timișorenilor (demiterea Guvernului și a lui *Ceaușescu* în primul rând) îl fac să pălească pe *Dăscălescu* și să exclame: "Sunteți nebuni!". În fața multimei, *Dăscălescu* promite să elibereze arestații. Totodată anunță că, la ora 19 (20 dec.), *Nicolae Ceaușescu* va răspunde, într-o intervenție televizată, tuturor problemelor puse de timișoreni. După un scurt frison de teamă provocat de inflexibilitatea și aroganța lui *Dăscălescu* și a lui *Bobu* (care se grăbiseră să se întoarcă la București) și de cuvântarea lui *Ceaușescu* (huiduită de cei prezenți în Piața Operei), în care era vorba tocmai de huliganii de la Timișoara, Piața Operei va fi mereu plină, iar în balcon se vor perinda mulți timișoreni care, vorbind multimei, o îndeamnă să se organizeze, convinși că vor fi un oraș liber, poate și dintr-o țară liberă.

- În cea de a doua zi a vizitei în Republica Islamică Iran (19 dec.), *Nicolae Ceaușescu* depune o coroană de flori la mormântul ayatolahului *Ruhollah Khomeini* și vizitează unități economice și culturale din Teheran. La 20 dec. cei doi președinți semnează "Programul de termen lung pentru dezvoltarea cooperării economice, comerciale și tehnice între R.S.R. și Republica Islamică Iran". Întors în țară, *Nicolae Ceaușescu* emite un decret prezidențial pentru constituirea stării de necesitate pe teritoriul județului Timiș, ca urmare a "gravei încălcări a ordinii publice prin

acte teroriste, de vandalism și de trugere a unor bunuri obștești".

În cuvântarea rostită la postul de vizuire, într-un cadru solemn (reluat radiodifuziune), *Nicolae Ceaușescu* a zăz evenimentele de la Timișoara extrem de grave deoarece "elemente ganice" au provocat distrugerii "necitist" în scopul destabilizării țării, dezbaterii teritoriale, distrugerii independenței suveranității, lichidării evoluției liste și întoarcerii sub dominație străină

● **21 DEC.** Presa informă că, imediat după cuvântarea secret general al partidului, transmisă de televiziune în seara precedentă, oamenii muncii s-au întâlnit în ședințe încă din cursul zilei pentru a-și exprima indignarea, mânia, față de acțiunile destabilizatoare huliganilor timișoreni.

Are loc ședința C.P.Ex. al C. P.C.R. în care se discută, pe lângă Timișoara, și propunerea lui *Nicolae Ceaușescu* privind creșterea de la 1990 a retribuției minime cu 200 pensiiilor cu 100 de lei, a ajutorului cu 300 de lei, a alocațiilor pentru copii cu 30-50 lei, ca și instituirea indemnizației de naștere de 1000-2000. Prin marea adunare populară programată în aceeași zi (la sugestia Comitetului municipal de partid București) se decide Bucureștiul să condamne revoltele Timișoara. Apare totuși o anumită nerăbdare în legătură cu oportunitatea acțiunii. Unii au considerat că, în momentul de mare tensiune, convocarea maselor ar putea fi primejdioasă și, în secință, în anumite instituții s-a comunicat că adunarea s-a contramandat. *Nicolae Ceaușescu*, încă sigur pe influența asupra populației, este acela care deci se întâlnească totuși cu bucureștenii în fața sediului C.C. al P.C.R. se a mulțimi, ca de obicei perfect ordo purtând tablouri ale lui *Nicolae Ceaușescu* și ale *Elenei Ceaușescu* și pancarte exprimă solidaritatea cu conducătorii P.C.R. și dezacordul față de acțiunile delor teroriste din Timișoara și fața complotiștii străini aliați cu trădătorii autohtoni. Cuvântarea lui *Nicolae Ceaușescu* a fost însoțită, ca de obicei, de lăcrimări aprobatoare. După considerațiile cunoscute în legătură cu fenomenul Timișoara, printre urale și scandări, tot mai puternic auzite huiduie fluierături, adică ceea ce conducerea Timișoara a partidului nu auzise niciodată. Imaginea lui *Ceaușescu* din acel moment (cu figura schimonosită de mirare și cu buzele încercând fără succes să aplece câteva cuvinte și cu mâna dreaptă ridicată ca o baghetă magică ce și-a dus puterile) a fost transmisă în foarte timp la televiziunile din toată lumea această imagine se întrerupe transmis direct de către Televiziunea Română mării adunări populare. Dacă transmisia nu fi continuat, telespectatorii i-ar fi putut vedea pe monștrii sacri ai vieții politice românești în panică, în balcon, popu agitat, iar pe *Elena Ceaușescu* preluând conducerea mitingului și aruncând microfoane îndemnuri răstite la "ordine disciplină". După o scurtă pauză Televiziunea și-a reluat transmisia, continuând ca și cum nimic deosebit nu s-ar fi întâmplat, cu câteva imagini de închidere grație mării adunări populare din capitală (*Ceaușescu* a ținut să anunțe o suplimentare cu câteva sute de lei a salariilor, pensiilor și ajutorului social), considerată o dovadă a adevăratei depline a maselor populare la politica P.C.R. Ceea ce nu putut vedea în secvențele transmise de Televiziune, încă sub cenzura strictă a conducerii P.C.R., era un grup de mulțimi de la Turbomecanica (*Pomp Militară*, *Comel Daniel Ardeleanu*, *Ac*

IZGUDUIT ROMÂNIA

ronica, Doru Ștefan Botez, Constantin
umitru, Marius Ambrosie, Mihai
descu, Dan Petrescu, Dumitru Țugulea,
lentin Vlad), plasați în dreptul magazii-
lui Stirex, care au strigat: "Timișoara,
mișoara", "Ai omorât copiii nevinovați".
iativa lor coincide cu aceea a tânărului
Leon, care, dintr-o altă parte a pieții,
"Trăiască Timișoara!", "Jos Ceau-
escu!". Explodează apoi și o petardă. A
clipa de stupefacție pentru Ceaușescu
lui, clipa în care semnalul Timișoarei
facea auzit și la București. Lumea
pe să fugă, țipând, spre străzile din
opiere, abandonând steaguri și tablouri.
mai curajoși încearcă să se facă ascu-
li: "Nu plecați oameni buni, acum e
momentul, hai să mergem la Intercon-
tental". Tot mai mulți strigă: "Jos
Ceaușescu!", "Jos călăul!", "Jos analfabe-
", "Jos cizmarul!", "Și voi sunteți
râniți!". La scurt timp după încheierea
rii adunări populare de condamnare a
scării de la Timișoara, bucureștenii,
rii în primul rând, ies în stradă pentru a
ntinua ceea ce începuseră timișovenii.
ntul capitalei, de la Piața Romană până
Piața Unirii și de la Piața Kogălniceanu
la Piața Rosetti, se umple de demon-
nanți. Arhitectul Gheorghe Ciobotaru
e cu tempera pe carton primele afișe:
os comunismul!", "Jos dictatura!",
ara!". În fața hotelului Intercon-
ntental - nucleul uriașei demonstrații
cureștene - tinerii ingenuchează și
trează momente de reculegere pentru
mișoara. Apar lideri de opinie (*Dan Iosif*
făcut remarcat prin curaj și perseve-
rță) care încearcă să vorbească mulțimii,
ând un apel la solidaritate muncitorilor,
apar și forțe de represiune cu scuturi,
ti, bastoane și încercuiesc zonele ocu-
e de demonstrații. Pe soclul statuii lui
Viteazul un tânăr instalează primul
ag tricolor fără stema R.S.R. Tot în
na Intercontinental, înainte ca demon-
nanții să se organizeze, apare un grup de
roximativ 50 de indivizi, bine făcuți,
armați cu bastoane. Deplasându-se în
p, ei scandau: "Noi suntem poporul!".
siunea lor, scrupulos îndeplinită, era să-
escurajeze, prin agresivitate, pe demon-
nanți. Pe măsură ce orele acestei zile se
rg, iar străzile capitalei, mai ales cen-
l, atrag tot mai multă lume, forțele de
resiune, ca și la Timișoara, primesc
să apere cuceririle socialismului".
pă-amiază Nicolae Ceaușescu îi instru-
e pe primii secretari ai comitetelor
ștene ale P.C.R. în cadrul unei telecon-
nțe. Dă dispoziții să se acționeze ferm
tra a apăra țara care este în pericol,
ca ce înseamnă că dă ordin să se tragă în
nifestanți. În București "cadrele de
lejde" ale P.C.R. (*Ion Dincă, Tudor*
Postelnicu, Nicolae Andruța Ceaușescu,
Vasile Milea ș.a.) ies în stradă pentru a
ea fi cât mai informați în legătură cu
ația "din teren" și cât mai prompti în a
ca indicațiile dictatorului. Orașul pare
gătit de luptă. Pe de-o parte manifes-
ții, neînarmați și neorganizați, unii cu
ri în mâini, flori pe care le oferă
așilor, pe de altă parte, militari înar-
ți cu căști și scuturi, aliniați pe străzile
trului capitalei, tanchete, TAB-uri,
le U.S.L.A., civili înarmați (din aceeași
egorie profesională cu cei care strigau
bi suntem poporul!"), ași ai diversiunii,
iolenței și crimei. S-a tras în mulțime
be clădiri, din mijlocul manifestațiilor,
be străzile laterale, de pe tanchete. S-a
rit în diverse feluri, prin împușcare
i au fost atrași de civili înarmați în
ri mai ferite, alții au căzut în mulțime),
lovire, prin înjunghiere, prin lovire
trivire de către mașinile de luptă (un
on militar a intrat în forță printre
nifestanți, în zona Intercontinentalului,
brând și răniind oameni).

Încearcă să-i împrăstie sau să-i omoare,
sau să-i aresteze, "în numele poporului" și
"apărând cuceririle socialismului", demon-
stranții încearcă și ei să se organizeze. În
fața restaurantului "Dunărea" se
improvizează o baricadă, care devine sedi-
diul provizoriu al luptătorilor ca și ținta de
atac a forțelor de represiune. Acolo
eșuează de mai multe ori cei ce o iau cu
asalt, acolo se țin discursuri, se rostesc
îndemnuri, mor sau sunt răniți oameni, ard
mașini. Oamenii ingenuchează pentru
rugăciune și pentru reculegere, se întind pe
caldarâm pentru a opri înaintarea
tanchetelor. În această zonă un student are
ideea de a se forma o delegație care să
prezinte autorităților revendicările demon-
stranților. Doi tineri pleacă în solie, dar nu
se mai întorc pentru că sunt arestați, bătuti
la Miliția Capitalei și transportați la Jilava.
De-abia la miezul nopții, când se
dezlănțuie cu furie represiunea, baricada
este distrusă, iar macaralele o demontează
bucată cu bucată. Până după ora 3, se trage
intens, se aud neîncetat împușcături,
gloanțele îi rănesc pe unii, îi omoară pe
alții și îi împrăstie pe ceilalți. Apoi se face
liniște. Mai trebuiau să dispară doar
urmele crimelor. Stropitorile spală dăra
lată de sânge care leagă pasajul din fața
Teatrului Național de spitalul Colțea. Se
face ordine, se face curățenie. Osteniți, cei
care au readus liniștea se odihnesc pe unde
apucă, de exemplu lungiți pe scuturi în fața
Teatrului Național. Spre dimineață,
Capitala părea pregătită pentru o zi
obișnuită. Așa sperau *Elena* și *Nicolae*
Ceaușescu, care au dormit în sediul C.C. al
P.C.R. Așa sperau, mai ales, apropiații lor,
care au încercat continuu să-i liniștească.
Postelnicu, Dincă și ai lor puteau să creadă
că, după atâtea crime, diversiuni,
amenințări, arestări, schingiurii, poporul,
blând și pașnic cum îl știau, avea să se
resemneze încă o dată. Ziua în care
românii au avut atât de mult curaj încât au
uimit întreaga lume trebuia să rămână o
amintire.

● **22 DEC.** Ziua începe rău
pentru *Elena Ceaușescu*. Încă înainte de
ora 7 află că muncitorii de pe marile plat-
forme industriale ale Capitalei se îndreaptă
spre centru. Îi convoacă pe *Bobu, Dincă* și
Barbu Petrescu, primarul general al
Capitalii, și le ordonă să-i oprească pe
muncitori și să-i trimită la muncă. *Dincă* și
Petrescu de-abia reușiseră, numai ei știau
cum, să-i potolească pe manifestații din
ziua precedentă și făcuseră și curățenie în
urma lor, acum, cu muncitorii, își dădeau
și ei seama că situația se complica. Într-
adevăr, coloane nesfârșite din Militari,
Pipera, de la Uzinele "23 August",
Republica, se îndreaptă într-o tăcere
solemnă și cu steagurile fără stema R.S.R.,
spre centrul orașului. Barajele care
împiedică accesul în Piața Universității și
în Piața Palatului se dovedesc inutile.
Caldarâmii spală de sânge în timpul
nopții e din nou ocupat de demonstrații.
La 9,30 Piața Universității e plină. Reapar
și forțele ordinii: armata, miliția și... altele.
Demonstrații le cer să treacă de partea
lor. Se aude tot mai frecvent: "Și voi
sunteți români", "Armata e cu noi!". Unii
dintre ei pactizează cu mulțimea, militarii
de pe tanchete primesc flori, mâncare,
țigări de la manifestații. Cu puțin înainte
de orele 10, *Nicolae Ceaușescu*, în sediul
C.C. al P.C.R., prezidează ședința (ulti-
ma!) a C.P.Ex., una dintre cele mai scurte
ședințe ale high-life-ului P.C.R.-ist. El
anunță că, datorită situației extrem de
grave, a preluat conducerea armatei și s-a
hotărât să instituie starea de necesitate în
întreaga țară. Despre generalul *Vasile*
Milea, care se împușcase cu câteva zeci de
minute în urmă, în chiar sediul C.C.,
Nicolae Ceaușescu afirmă cu mânie că a
fost un trădător căruia i se datorează starea

critică la care se ajunsese. Convins că va
avea de luptat pentru a-și apăra poziția,
dictatorul întreabă pe fiecare în parte din-
tre cei prezenți la ședință dacă sunt dispuși
"să lupte". Ultima ședință din cariera
politică a lui *Ceaușescu* se încheie cu o
ultimă aprobare "în unanimitate" a
dorințelor sale. Fiecare dintre cei prezenți
a răspuns: "Luptăm!". Această ultimă una-
nimitate îi dădea însă dreptul la săvârșirea
de crime împotriva poporului său pe care
de altminteri l-a proslăvit de la primul dis-
curs rostit până în fața plutonului de
execuție.

La ora 10 și câteva minute postul de
radio anunță introducerea stării de necesi-
tate în întreaga țară, printr-un decret sem-
nat de *Ceaușescu*. Cetățenii - conform
decretului - nu au voie să se întrunească în
grupuri mai mari de 5 persoane. La acea
ora în centrul Bucureștiului se află sute de
mii de persoane. După mai puțin de
jumătate de oră la radio se transmite din
nou decretul pentru introducerea stării de
necesitate, la care se adaugă stirea sinu-
ciderii lui *Vasile Milea*; etichetat drept
"trădător de țară". La C.C. al P.C.R.
Nicolae Ceaușescu, înconjurat de fideli
săi, face încă o încercare de a salva
situația. Apare cu suita în balconul sediu-
lui C.C. al P.C.R. și încearcă să se
adreseze colecătorului număr de oameni
adunați, pentru prima oară din proprie
inițiativă, în Piața Palatului. La primul
semn că vrea să-și înceapă încă una din
cuvântările sale, un val uriaș de dezapro-
bare și mânie îl lovește din plin și-l țintu-
iește în aceeași poziție ca la mitingul din
ziua precedentă. Instinctul de conservare îl
face să se retragă în grabă, împreună cu
sua. În acest timp elicopterele împrăstie
manifeste (datorită vântului nu ajung la
mulțimea din piață) care îndeamnă
oamenii să nu cadă victime ale diversiu-
nilor din ultimele zile, ce au ca scop
dezmembrarea țării și să meargă acasă să
petreacă un Crăciun fericit. Demonstrații
forțează ușile masive ale clădirii și
escaladează balconul până la care sunt
câțiva metri. *Nicolae* și *Elena Ceaușescu*
urcă în liftul de serviciu pentru a ajunge pe
acoperișul clădirii unde, în partea dreaptă,
pe terasa corpului C, aterizase un elicopter
alb care rămâne în așteptare, cu motorul în
funcțiune. Manifestanții urcă etaj după etaj
în căutare soților *Ceaușescu*. Liftul cu cei
doi conducători se blochează undeva la
etajele superioare, dar ei sunt scoși din
captivitate și urcați în elicopter în compa-
nia lui *Emil Bobu* și *Manea Mănescu*. (În
cartea *Sfârșitul dictaturii* - Edit. Clio, 1990
- coordonată de *Ioan Scurtu*, se relatează
că maiorul *David Aurel* îi oprește pe
manifestanți să se apropie de elicopter. Cu
o mână ridicată în sus și cu cealaltă pe
armă, acesta ar fi avertizat: "Vă rog

rămâneți pe loc, rămâneți pe loc! Vă rog să
nu vă apropiați!". După ce elicopterul -
condus de *Vasile Malușan* decolează,
David Aurel se predă. Unul dintre tineri îi
reproșează: "De ce nu i-ați lăsat să-i facem
carne de mici?". În alte surse de informare
apare ideea că manifestații ajung pe
terasa clădirii C.C. al P.C.R. la câteva
minute după ce elicopterul cu numărul SA
355 F își luase zborul [12.06] cu prețioasa
încărcătură și că găsesc abandonate o armă
și o servietă pe care le arată mulțimii.)
Maestrul de ceremonii al momentului este
generalul de armată *Victor Atanasie*
Stănculescu, adjunct al ministrului apărării
naționale. Întors de câteva ore de la
Timișoara, acesta nu dorea, probabil, să fie
implicat în represiunea ce se pregătea și,
crezând că poate să rămână deoparte, ape-
lează la serviciile unui medic pentru a-i
pune un picior în ghips. Dar cum *Vasile*
Milea dispăruse, iar *Ștefan Gușă*, șeful
Marelui Stat Major lipsea, *Victor*
Stănculescu era de fapt, în acel moment,
conducătorul armatei. *Nicolae Ceaușescu*
îi ordonă să vină la C.C. După ora 11, aflat
în exercițiul funcțiilor, *Victor Stănculescu*
ordonă ca armata să se retragă în cazărmi,
iar după câteva minute îi raportează dicta-
torului că Piața Palatului este invadată de
mulțime. *Ceaușescu* într-o nouă criză de
mânie întreabă cum de a fost posibil, cine
a permis oamenilor să ocupe piața. Tot
Victor Stănculescu întărește ordinul prin
care era chemat elicopterul pentru a-i
scoate pe soții *Ceaușescu* din clădirea C.C.
al P.C.R.

După decolarea elicopterului de pe
acoperișul sediuului C.C. al P.C.R.,
mulțimile din Piața Palatului simt că acela
este momentul eliberării țării la care nu
îndrăzniseră niciodată să speră. Oamenii
plâng, scandează, se îmbrățișează, își fac
daruri, trăiesc una din acele clipe de grație
pe care istoria le oferă foarte rar
popoarelor. Continuă ocuparea sediuului
puterii de unde sunt luate și aruncate, din
balconul abia părăsit de *Ceaușescu*,
portrete oficiale, cărți de propagandă,
operele complete ale genialului
conducător. Un tânăr ajuns în balcon îl
imită pe *Ceaușescu* spre hazul general al
oamenilor rămași în stradă. Prima grijă a
fost ca, de pe acoperiș, să fie smulse în
mare grabă uriașele litere care alcătuiau
cuvântul *comunist* și care făceau parte din
lozincă ce domina împrejurimile:
"Trăiască Partidul Comunist Român!".

Domnița Ștefănescu

(Fragment din lucrarea *Cinci ani din
istoria României. O cronologie a eveni-
mentelor. Decembrie 1989 - decembrie
1994*, care va apărea în curând la
Editura *Mașina de scris*.)

Locuitorii unei planete explodate

FIE-I îngăduit unui scriitor român care trăiește de douăzeci și doi de ani la Paris să pună pe hîrtie în atenția cititorilor din Țară cîteva impresii despre scrierile unui alt autor român instalat, de aproape un deceniu, la New York!

Pe Dumitru Radu Popa am avut ocazia de a-l cunoaște la Colocviul scriitorilor români din întreaga lume, în iunie 1995, la Neptun. Prețuirea pe care i-o arătau M. H. Simionescu, Costache Olăreanu (și Radu Petrescu, înaintea lor); eforturile depuse odinioară în favoarea sa în edituri și publicații de către N. Manolescu, Sorin Alexandrescu, Ana Blandiana, Al. Călinescu, L. Ulici (cel în cauză le pomenea într-un interview din "Luceafărul", în 1992) - toate acestea confirmau via impresie ce ne-o produsese intervenția avîntată, surzătoare și gravă la Colocviu a newyorkezeului de adopțiune.

Fisura nu e doar o carte, ci și un dureros episod literar, aidoma altora trăite de scriitori din diverse generații de-a lungul epocii surpate în istorie. E a treia scriere a lui Dumitru Radu Popa. N-o cunoaștem pe cea dintîi, *Orașul prenatal* - predată Editurii Eminescu la 21 de ani, în 1969, și niciodată apărută -; nici pe a doua, *Călătoria*, culegere de povestiri scoasă la Editura Albatros în 1982. Serios mutilată, *Fisura* a apărut, după ce se poticnise interminabil în drum spre tipar, la Cartea Românească, prin iulie 1985. Prezența ei în rafturile librăriilor românești n-a depășit cîteva săptămîni, repede trecută prin trapa automată ce marca instalarea unui scriitor în străinătate. Să remarcăm că, în pofida perioadei estivale ingrate, volumul s-a bucurat de cîteva ecouri critice favorabile, printre care o pagină de revistă datorată lui Eugen Simion.

În amintitul interview, autorul constata că: "întotdeauna am scris în doze homeopatice, rar cu plăcere și cel mai adesea cu nemulțumire". Pentru noi, e semnul unei conștiințe artistice severe; iar densitatea paginilor sale compensează larg numărul lor redus... Dar, în fine, va întreba cu impaciță lectorul, ce găsește Ilie Constantin în cartea pe care ne-o tot recomandă fără să ne-o prezinte de-a binelea? Iată o sarcină ușor de satisfăcut, cel puțin într-o simplă recomandare critică.

Fisura e alcătuită din două părți distincte. Evazive confesiuni ale autorului ne-au dat de înțeles că, în 1985, după istovitoare discuții editoriale, sub amenințarea unei decizii politice devastatoare, două cărți au fost confundate în volumul ce urma să apară... Ne-ar fi imposibil să apreciem punctele de plecare și de ajungere. Evidentă ne pare unitatea de ton a cărții, așa cum publicul a putut s-o cunoască, așa cum noi înșine am examinat-o. Chiar diferite și cu nume schimbate, personajele din episoadele primei jumătăți a cărții (șapte povestiri) au un aer teribil de "înruștat"; s-ar zice: locuitorii unei aceleiași planete explodate...

Diferența e de marcat la jumătatea lucrării unde, foarte probabil, începea cea de a doua carte fuzionată în *Fisura*. Dar nici la acel nivel nu se constată, din punctul de vedere al personalității prozatorului, o veritabilă "fisură". D.R. Popa este un monoton și un monocord, urmînd altor scriitori ai umani-

tății care au știut să facă din ceea ce superficialul ar putea considera o infirmitate (prin comparație cu gambadanta diversitate a altor prozatori - ei înșiși mari, nu prin această varietate ci pentru o mie de alte rațiuni!) un atu considerabil.

Scrișul lui Dumitru Radu Popa admite să fie contemplat "din punctul de vedere al lui Sirius", ba chiar îl reclamă! De ce? Pentru că acel "EU" povestitor perpetuu, dintr-o pagină în alta (și de la începutul la sfîrșitul cărții) ne izbește prin alienarea lui salvatoare și glorioasă. Închis în monada *diferenței* sale ireductibile, EU-l narează mai puțin întîmplări cît intense stări de spirit, un "rău al vieții" de nevindecat. "Je est un autre", spune Rimbaud; și ne-ar plăcea să adăugăm: "mais blesé"; Eu este altcineva, dar rănit... EU-l din prozele lui Dumitru Radu Popa aruncă asupra a tot ce-l înconjoară o privire de o insolentă libertate - aproape neverosimilă dacă ținem seama de lipsa lui de apărare.

În genere, proza conține măcar o treime de pure abstracțiuni, "carnea și sîngele" ei rămînînd, și ele, abstracte - dar altfel tratate. D. R. Popa posedă un stil de o catifelată abstracțiune, deși cititorul are impresia că atenția sa se fixează cu crispă pe latura afectivă, viscerală, a intrigilor.

Chiar din prima povestire, "Farsa", o temă obsedantă este abordată frontal - și aceasta în primii ani ai sumbrului deceniu '80: EU-l narator se lansează într-o cercetare periculoasă dar, pentru el, vitală - cea a surselor și mecanismelor DELAȚIUNII. E de prisos să insistăm asupra caracterului central al obsesiei, delațiunea fiind mecanismul esențial la îndemîna regimurilor totalitare de a controla corpul social; un mecanism umilitor și eficace, cu efecte nimicitoare asupra conștiințelor. Povestitorul face un coșmar simbolic, în care *delatorul* îi apare sub forma unui câine mare și galben, cu blana și labele mînjite de sînge, purtînd în colți un os strălucitor. Ca în faimosul tablou al lui Füssli (unde o fată adormită are pe piept o maimuță rînjind, strivită și de apropierea unui armăsar cu ochi nebuni, din spate), cîinele urcă în pat și se întinde pe pătura visătorului, mai înainte de a sări și a ascunde sub pat osul fosforescent. Apoi animalul părăsește odaia, cu o ultimă căutătură spre omul culcat; și atunci acesta constată că dulăul din coșmar are fața inginerului Păsărin, delatorul, și mai mult decît atît de vreme ce: "mă străduiam să rețin ce tresă avea uniforma lui P."

Investigațiile - dezordonate, stîngace, încăpăținate - au loc într-o lume de intelectuali (medici, ingineri, un "ofițer ieșit la pensie") unde mișună și lichele subalterne. Bineînțeles, multe lucruri cumplite sunt abia sugerate; Dumitru Radu Popa posedă arta de a sugera aproape evaziv *toată* întinderea opresiunii. A doua scurtă piesă, "Depoziții tîrzii", continuă direct "Farsa" inițială, cu "piese la dosar", declarații date de personajele acesteia (unei numite Securități) asupra povestitorului - EU-l, desemnat prin XY. Totul e făcut cum se cuvine, respectîndu-se formulele: "Subsemnata...", profesiunea, adresa, "l-am cunoscut pe XY în" cutare perioadă, etc. Depozițiile sunt însă voluntar "netezite", aproape

mondene - cum nu vor fi fost textele de acest gen în tristele originale.

"Skenzemon!" (un fel de "Noroc!", îndemn la băutura), deși povestind discrete orori din anii '50, e narațiunea cea mai senină, de un umor *pince sans rire*, cuceritor... "Un aparat de pe timpuri", e un surîs pe seama așteptării înfrigate a Americanilor, în primii ani de comunism... Tabloul "se constituie ca o reverie minuțioasă asupra unei opere de Dali..." Povestea lor "rămîne un simplu exercițiu de stil - un experiment la care autorul va renunța, poate, în ediții ulterioare... "Fotografia" e un scurt story psihologic-polițist.

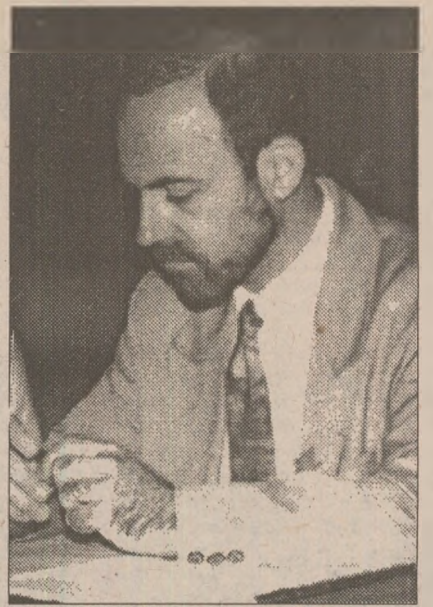
DE REMARCAT "Nelu patru mîini" - povestire mai lungă (30 de pagini), de o artificialitate voită, unde alienarea omului în sistemul de întreceri socialiste și de norme depășite transpare într-o atmosferă de vulgaritate și de incultură agresivă. "Ce te-a apucat cu spargerile astea de normă?" îl ceartă maistrul său pe stahanovist, "cin' te-a pus să-mi amărăști viața la etatea și prestigiul care le am?" E laborios (c'est le cas de le dire!) și straniu; dialogurile sunt de o falsitate abia suportabilă - dar subiectul e cît se poate de grav. Un muncitor se pomenește că-i apar - așa, privind lozinci mobilizatoare din atelier - două mîini suplimentare, de o teribilă eficacitate! E un miracol ironic, bineînțeles, un mod de a spune că ideologia poate produce și monștri temporari; mai clar, că sistemul de stahanoviști era nenatural - suspect în rezultate și, în mod sigur, deregulator în ritmul muncii tuturor. O scenă amuzantă pune în evidență monstruosul:

"Tot între timp, s-a nimerit și o ieșire la porumb. Nelu s-a dus și el, ca toată lumea".

Cititorul de azi va fi remarcat ironia glacială a scriitorului care scrie senin, prin 1983-'84!, că se "întîmplau" ieșiri la porumb, la care "toată lumea" se ducea... În atenția celor ce n-ar fi înțeles cît de straniu era ca orașenii să fie duși cu forța la muncile agricole (ca la atîtea alte corvezi "voluntare"), Dumitru Radu Popa descrie o mică opoziție sat-oraș. Doi țărani "care stăteau pe margine" și beau tuică rămîn înfricoșați de stahanovistul fenomenal pe cale de a trata porumbul ca piesele de la strung: "Fii atent, *au început să bage din aștia cu patru mîini!*" Glumeață, fraza e, de fapt, înspăimîntătoare: asiduitatea tratării ideologice a populației dă rezultate, încep să fie folosiți ca modele *mutanți* socialiști!

Chiar în dimensiunile ei actuale - mai puțin de o sută de pagini salvate de autor dintr-un ansamblu mai vast, ce scădea progresiv cu cît vigilența politică sporea în drum spre tipografie -, *Fisura* reprezintă un mic roman compact. Îndrăznim să spunem că părțile întinse ce se vor fi pierdut, poate pentru totdeauna, vor putea eventual lipsi în continuare fără a compromite echilibrul acestei dureroase utopii negative. Structura *monadică* a scrierilor lui D.R. Popa face posibilă această depășire a mutilărilor editoriale din epoca cu pricina - de care ne despart abia zece ani.

În mod inutil, credem noi, scriitorul menționează undeva modelul indirect al lucrării sale, "Alice în țara minu-

nilor". Pur și simplu, ca și Lewis Carroll, el se folosește de un procedeu narativ cunoscut în toate mitologiile (și religiile): găsirea căii de trecere între tărîmuri, al punctului nodal din spațiu. Pentru autorul român, calea de trecere e o fisură în parchet, într-un birou. O fisură ce pare vie, în care eroul va coborî ca de-a lungul unui horn întunecos. Călătorie fără teamă, în relaxare, "ca și cum aș fi plutit într-un telescop".

Aterizarea are loc într-un teritoriu concentraționar, organizat pe straturi istorice aproximative, cu anachronisme brutale. Ajuns în orașul central, povestitorul dă un fel de definiție a cetății reale sub comunism: "totul era un amalgam de surpră și beton proaspăt, ceva greu de închipuit"; "totul avea aerul ruinei îngemănate pașnic cu noutatea, ca într-o utopie realizată". Că e vorba de o imagine în oglindă a lumii totalitare, EU-l înțelege regăsindu-l în strahitul tărîm pe Chick, tip de organizator-securist, care îi revelează că:

"Cunoaștem fiecare pas pe care îl faci, pe care l-ai făcut. De altfel, descoperirea fisurii a intrat în vederile noastre..."

NU, nu vom divulga mai mult din această uchronie pasionantă; *Fisura* merită să fie descoperită de cititor, a-i ruina suspensul e nedrept. Ea ar rămîne, de altfel, pasionantă chiar dacă un critic ar povestii o amănunțit - valoarea ei e dincolo de curiozitatea pentru ce se întîmplă. Și, mai cu seamă, o operă gravă cu dimensiune metafizică își va păstra actualitatea și după căderea comunismului; ea seamănă cu un vis despre puterile rele ale omului oprîmîndu-l pe om (cu atît mai mult dacă își imaginează că-i vrea, musai, binele!).

În armonie cu celelalte povestiri ale lui Dumitru Radu Popa, *Fisura* alcătuieste o singură istorie derutantă și apăsătoare, o utopie negativă de după viață. Ea își află locul în continuarea unor cărți rămase în memorie, semnate de Evghenii Zamiatin (*Noi*), Aldous Huxley (*Cea mai bună dintre lumi*), Arthur Koestler (*Le zéro et l'infini*), George Orwell (1984), Stanislas Lem (*Solaris*) ori Bujor Nedelcovici (*Le second messenger*). Ar fi indicat ca scriitorul Dumitru Radu Popa să facă tot ce-i stă în puteri pentru a-și repune scrierea în circulație, cît mai curînd și cu toată responsabilitatea. Bine ar fi ca el, re-editîndu-și cartea, s-o completeze (pe cît e posibil) cu tot ce va fi fost obligat să înlăture din rațiuni politice în 1985. Și, de ce nu, să reia și alte proze - cele din *Călătoria*, între altele.

Cum altfel un scriitor român trăind departe de țară și-o poate totuși regăsi? Ne întorcem prin scrișul nostru, cu demnitate și umilință, conștienți că debutăm încă o dată.

Ilie Constantin

Marea amărăciune

CONFORM unui izbitit calambur, (autor necunoscut), *Stare de fapt* e "Stere, de fapt"... Într-adevăr. Stere Gulea: un cineast de prestigiu, dar mai ales o *conștiință*, într-o cinematografie dezamăgitoare, după '89, (cu excepțiile cunoscute), mai ales sub acest aspect (cu alte cuvinte, dacă nu le-am fi cerut regizorilor noștri să devină, peste noapte, "niște Fellini", eram îndreptățiți să le cerem, cel puțin, un exercițiu al demnității). Dar, să trecem.

Există, de-a lungul operei lui Stere Gulea, constanta unui temperament și a unei pasiuni: pasiunea adevărului, temperamentul unui om căruia îi repugnă jumătățile de măsură.

Cum avertizează regizorul în caietul-program al filmului: "Sînt momente pe care un popor nu are voie să le trateze cu ușurință, dacă nu vrea să se pună sub semnul dezonoarei".

Un asemenea "moment" rămîne decembrie '89, cu toate necunoscutele lui și cu toți morții lui, pentru care nu s-au găsit încă vinovați, morții peste care timpul pare - pare! - să cearnă, fin, pulberea uitării. Au trecut, astfel, unu, doi, trei, patru, cinci, șase ani, lumea e tot mai obosită și tot mai ocupată, economia de piață avansează cu pași vertiginosi, cupoanele fac ravagii, "altercația din Decembrie" a intrat în analele Academiei (Cațavencu), în atmosferă, ca în Bacovia, "ning grave drame sociale", morții cu morții... Și, în acest context istoric vine Stere Gulea cu *Stare de fapt*. Un film care, scria regizorul, "tînteste mai degrabă să arate ce rămîne ca imagine de ansamblu, după consumarea unui eveniment. Cum îl văd sufletele noastre, după o vreme"... Pornind de la această idee, Stere Gulea a conceput un fel de poem în proză; ca pentru un "poem în proză" a gândit regizorul și structura imaginilor și a montajului, și muzica și coloana sonoră.

O tînără femeie își asumă "calitatea de martor" într-o lume (lumea nouă) a minciunii (minciuna nouă), își asumă luxul normalității, pe care îl plătește cu un șir de teribile umilințe. Negrul genericului de început se retrage ca să dezvăluie fața acestui personaj, pe o masă de operație; apoi, de-a lungul filmului, firul cronologic al "poveștii" e

intersectat, de mai multe ori, de cadrul cu fața femeii, pe o masă de operație, în prim-plan sau în gros-plan, uneori cu ochii larg deschiși, ca o mască imobilă... Un cadru montat inteligent și, mereu, sugestiv, fie între două secvențe (unindu-le, separîndu-le), fie în interiorul aceleiași secvențe (de pildă în desfășurarea unei convorbiri telefonice). Departe de a fi un simplu efect retoric, "cadrul" are, în film, rolul plumbului care conturează forma în vitralii; prinse în plasa acestor imagini-leit-motiv, ca într-un cronometraj emoțional al întregului, toate secvențele intră în albia unui benefic suspense, tind, mereu, spre "ceva" - "ceva" ce regizorul va rezolva abia în *ultima* secvență a filmului: într-o lume păcătoasă și murdară se va naște, din păcat și murdărie, un prunc. La capătul unui film amar, o

Oana Pellea: de la realitate la ficțiune

secvență peste care trece, o clipă, reflexul speranței (convențional, dar nu mai puțin adevărat: orice naștere e un motiv de speranță, orice nou-născut e posibilul salvator al noii lumi).

STERE GULEA cultivă, și aici, un cinema al tăieturii ferme, al pastei consistente, al contururilor ferme; există, însă, și momente în care, prin muzică (o muzică aeriană, de o stranie melancolie, mixată uneori cu bătăi de inimă amplificate, potrivite unui asemenea film pe cord deschis), prin imagine (Vivi Drăgan Vasile), prin lumina caldă, aurie, de miracol creștin (care înobilează, de pildă, fața unui personaj, văzută prin gratii de pușcărie), prin mișcarea aparatului (care alunecă, gînditor, de la un personaj spre altceva, cum ar fi o fereastră) - filmul (autorul) cu privirea aburită de tristețe parcă încearcă, o clipă, să evadeze din acel (sau din acest) barbar cotidian.

Distribuția filmului poate fi descrisă și ca un posibil tablou psihologic al "epocii". Oana Pellea: o actriță care, de la un an la altul, de la un film la altul, a cîștigat spectaculos în forță expresivă. O tînără actriță care a devenit, treptat, "fără a prinde chiar de veste", o mare actriță! Originalitatea Oanei Pellea în acest rol greu: modul în care reușește să-și ferească personajul de retorica eroică și de urcarea pe soclu, dar mai ales capacitatea de a-i induce, pînă și în momentele de maximă umi-

Răzvan Vasilescu și Mircea Rusu în *Stare de fapt*

lință - o extraordinară prestanță. Un rol captivant reușește Răzvan Vasilescu, înzestrîndu-și personajul - securistul zelos pînă la crimă, și dincolo de crimă - nu numai cu o febrilitate feroce, dar și cu un haz propriu (e memorabil cum știe să întrebe Răzvan Vasilescu "De ce, e vreo chestie?", în legătură cu răniții pe care i-a împușcat în spital, și întrebarea să sugereze, în același timp, bagatela cordială și panica rece!).

Filmul desfășoară o întregă paletă de "tipologii securistice", de la băiatul de acțiune și de mingi al lui Răzvan Vasilescu pînă la șeful cu un aer studiat-domnos, distins măcelar prin procură (Cornel Scripcaru), trecînd și pînd genul intermediar, popular-principal, "tovarăș de nădejde" gata, la o adică, (misia-i misie), să-și suflece mînele și să pocnească peste față, pînă la sînge, făptura interogată de el, deși o știe nevinovată. Galeria se completează cu personajul "civilului" ex-revoluționar onctuos, care "știe tot și-i acoperă", acoperă crima, profită de ea, se hrănește confortabil din ea, justificat de principii, în gura lui, ticăloase ("Nu se poate aranja totul de pe o zi pe alta, trebuie timp", sau "Nu există în istorie Revoluție fără victime"), personaj admirabil rezolvat de Dan Condurache, cu o falsă blîndețe somnambulică, de inspirație, să-i spunem, "geluvoicanescă". Dincolo de acești monștri de categorie grea (priviți de Stere Gulea fără ură, ba chiar cu un fel de milă, față de destinul ingrat care le-a fost hărăzit), există și personajul doctorului, înzestrat de Mircea Rusu cu o căldură sufletească neobișnuită, ceea ce nu exclude mai întîi prudența, apoi lașitatea, apoi complicitatea - prin tăcere - la crimă. Dacă personajul Oanei Pellea e un "personaj de excepție" inspirat de un caz real, personajul doctorului jucat de Mircea Rusu e un personaj "tipic", inspirat, din nefericire, de o mentalitate curentă. După cum o altă mentalitate curentă e concentrată în personajul jucat de Silviu Stănculescu: un ofițer superior, care nu poate înțelege de ce fiul lui "s-a dus să moară acolo", și pe care nu-l mai interesează cum a murit, cine l-a împușcat ("Oricum nu mai ajută la nimic..."). Stere Gulea vrea, se vede, prin acest film, dacă nu să zdruncine aceste "mentalități curente", atunci, "cel puțin", să răscolească inimile.

Amărăciunea din privirea regizorului se esențializează în cîteva imagini țîșnite ca dintr-un muștrător subconștient al poveștii: imaginea unui tînăr împușcat, în decembrie, în televiziune, căzut cu fața în sus, un corp peste care, de undeva, ninge cu confetti, ninge cu confetti peste carnavalul cu morți adevărați; sau imaginea cailor albi, împușcați, cu burțile înroșite de sînge, căzuți la pămînt, în curtea aceleiași televiziuni; imagini cu efect suprealist, "ca iarba crescută prin asfalt", imagini ca

aruncate de autor undeva în colțul tabloului, dar care nu se lasă uitate. Așadar, "extrase lirice" ale marii amărăciuni care străbate filmul: doi cai albi, împușcați, un mort tînăr, acoperit cu un lințoliu de fulgi, și ochii imenși, negri, ai Oanei Pellea, care spun tot ce vorbele nu pot să spună.

Tranșant în opțiunile lui morale, filmul cultivă o ambiguitate fertilă în opțiunile lui dramaturgice (ex.: după vizita "acasă la securist" - cu o Maria Junghietu jucînd cu strălucire naivitatea -, fiecare spectator poate să înțeleagă ce vrea: fie că personajul s-a sinucis (cîntă? demență?), fie că a fost lichidat din rațiuni superioare, fie că i s-a șters urma cu un transfer în interes de serviciu în străinătate...).

Dominat de tonuri grave, sumbre, întunecate, filmul e fulgerat, în cîteva rînduri, și de un sarcasm nemilos: "întră Biserica, se pregătesc minoritățile", se aude în show-ul t.v. "Veniți și apărați televiziunea"; "s-a adus iconițele!", raportează un slujbaș - șefului, și replica închide în ea un întreg capitol post-revoluționar al noilor forme fără fond (sau pe un fond de lichidism perpetuu); în combinația de sicrie și varietăți, din decembrie, de pe un platou t.v., "Anul Nou" îl "întruchipează", premonitoriu, un copil oligofren...

DESI acțiunea se derulează în timpul Revoluției din Decembrie și în anul care îi urmează, filmul și-a propus - mărțurisea regizorul - "*mai degrabă o viziune posibilă asupra societății românești postcomuniste în esența ei*". Evident, față de momentul în care se petrece filmul, s-au schimbat multe lucruri în România. Care ar fi, însă, "esența" rezistentă, la care se referă regizorul? În primul rînd, păcatul original al noii lumi: minciuna. Apoi: imperiul nemuritor al dosarelor ("Asta sînteți toți, mă!, Asta sînteți toți!", ne strigă, din film, un personaj). Apoi: reîmpărțirea lumii în "noi" și "voi" ("Tu nu vezi că ne împărțim în «noi» și «voi»?"), îi spune, în film, o pușcăriașă nevinovată, unui ministru vinovat).

Publicul savurează dialogul filmului, conectîndu-l, mereu, la istoria trăită, la personaje și replici intrate rapid în legendă. Nu știi în ce măsură filmul îi va fi accesibil unui spectator străin. Lipsit de reperele noastre, spectatorul străin nu mai percepe decît latura "etern umană" a filmului, figura demnității în orice context dictatorial, eroismul normalității (așa cum am privi noi un film despre suferința unei femei în regimul salazarist, să zicem, și nu am înțelege, în rest, mare lucru). Din acest punct de vedere, Stere Gulea și-a asumat riscul unui film, într-un anume sens, de uz intern. Un film pe care l-a dorit ca "un pumn în stomac" dat spectatorului *de aici*. Teamă mi-e, însă, că acest pumn în stomac de primit îl primim tot numai "noi".

Stare de fapt • O producție a Studioului de creație nr. 4 "Cinerom", în colaborare cu Studioul de creație cinematografică al Ministerului Culturii și "Filmex". Regia: Stere Gulea. Scenariul: Stere Gulea și Eugen Uricaru. După o idee de Lucian Pintilie. Scenografia: Mihnea Tăutu. Costumele: Svetlana Mihăilescu. Muzica: Doru Căplescu. Montajul: Mircea Ciocâlței. Coloana sonoră: Horea Murgu. Imaginea: Vivi Drăgan Vasile. Cu: Oana Pellea, Răzvan Vasilescu, Cornel Scripcaru, Dan Condurache, Mara Grigore, Mircea Rusu, Șerban Celea.

PREPELEAC*de Constantin Zoicu*

Două oferte

Textul l-am mai citat o dată și îl reproduc a doua oară cu speranța că un domn îndrăzneț va propune să fie afișat pe unul din pereții corpurilor legiuitoare:

CEL MAI MARE BINE PE CARE ÎL POT FACE CEI RĂI ESTE DE A RĂMÎNE RĂI. NUMAI PERSISTENȚA LOR ASIGURĂ VICTORIA CELOR BUNI. VAIDE VEACUL ÎN CARE CEI RĂI NU AU CHARACTER.

PUTEA s-o fi scris și Cioran... Totuși, oricât ar fi trăit, el n-ar fi putut formula o asemenea sentință. Sarcasmul, ironia, cinismul sunt nuroirile acre, neproductive, ale autorilor păgubiți oarecum în interiorul lor și care își iau o revanșă prin sofisme scăpărătoare, - spuma, doar, a mărilor grele, adânci... Nu o putea spune, serios, decât un poet genial. Un candid și-un pur. Un naiv înflăcărat crezând în cuvinte și în fapte și luând cum se cuvine măsura lucrurilor, fără teama că va străluci și uimi mai puțin. Numai un astfel de artist, grav, putea să scoată exclamația șecspiriană:

Vai de veacul în care cei răi nu au caracter.

Și nu fusese un secol în care răul și caracterul, - posibilul strai scump, salvator, - să fi atins apogeul...

Așadar, răii să ne facă serviciul de a rămîne pe mai departe răi. Nu avem pretenții. Nu interzicem. Nu moralizăm ca unii editorialiști. Să fie, consecvent, inamicii legii; să-și dea în petec; s-o facă lată, și mai lată, altădată; să ne stupefiece cu obrăznicia și nerușinarea lor; iar dacă ar încerca să aibă și ei vreun fason etic, în găinării, primii care i-am trage de mîncă să se lase, că nu-i nevoie, am fi tot noi, cestălalti, tipii cumsecade, înțelegîndu-l pe Eminescu.

Așa dar, ei, răii, stărîind în fărădelegile lor, vor garanta, prin istovirea finală a acestora, biruința celor buni, răbdători pînă la capăt, încrezători că izbăvirea de cel rău vine, dacă nu din alte pricini, măcar și din epuizare, nici răul nefiind infinit. Atît că trebuie paciență. Multă paciență. Și mai vrem ceva. (Victimelor li se acordă de obicei o dorință, omenească, înainte de execuție: o țigare, acolo, o ceșcuță de cafea, sau cine știe ce alt capriciu, monumental, în clipa morții.) Dorința noastră adresată răilor ar fi să fie mari. Să aibă panaș. Să pună o dimensiune estetică impunătoare în ticăloșiile lor, după

modelul malefic, strălucit, al prinților din Renaștere. *Character*, deci. Lucrul pe care, deznădăjduit și transformînd paradoxul în necesitate, îl cerea și poetul nostru, național?... Cred că mai întîi universal.

De vei fi căldicel, te voi slobozi din gura mea! spunea și subtilul doctor al conștiinței, apostolul Pavel, învelind dogma în jarul inteligenței purificatoare. Ori rece, ori fierbinte. Totul e să nu fii mediocru. Pentru că nu mediocrilor, - în nici un caz nu lor, - le aparține adevărul...

A DOUA ofertă pe care îmi îngădui s-o avansez legislativului, etc. este, de fapt, un minuscul roman, un text epic scurt, concentrat în patru fraze, rezumînd codul de conduită al unui popor, alternativele lui în istorie.

Dacă ucigașii lui Nicolae Iorga ar fi fost, toți, licențiați în litere și istorie, și ar fi cunoscut textul ce urmează, poate că nu ar mai fi tras; sau dacă totuși ar fi făcut-o, din fanatism, ar fi avut, înainte de a apăsa pe trăgaci, o mică ezitare, ceea ce ar fi constituit, în felul său, un inconștient, infinitezimal omagiu.

Cum să împuști, pe un cîmp pustiu într-un noiembrie pus pe gînduri, acest text, disjunctiv:

Un popor care trăiește din vina lui sau din a vremurilor, poate alege mai multe căi, dacă nu-i place să zacă în umilință sau sub disprețul altor neamuri cari au știut a trăi, - adică munci, lupta și învinge. Ori îi trage sute de mii de ani o doină de jale. Atunci cît ține cîntecul, sufletul e slobod, dar trupul tot în lanțuri rămîne. Ori își pune rogojină aprinsă în cap și merge să se jeluiască oricui, și atunci puțini îl vor asculta în lumea aceea, unde toți, oamenii și popoare, au așa de mult de lucru cu ei înșiși și cu ale lor. Ori se ține blestemînd după stăpînul cel rău, care din cînd în cînd se întoarce ca să-i mai dea peste gură un pumn de care sîngeră.

BINE a spus cine a spus că scrisul o ia totdeauna înaintea realității.. Adaug că scrisul, singur, poate legitima o nație. Cu aceste două texte, ca mărturii, sau dovezi, putem înfrunta orice proces, fie și rău intenționat, ce ni s-ar face.

Cît costă una, ... două, ... trei pagini astfel scrise? Iese de-o privatizare?

SIMULACRELE NORMALITĂȚII*de Eugen Negrici*

Despre consecvență

FIINDCĂ prozatorii români nu au dat, într-un secol și jumătate, cine știe ce dovezi de inventivitate narativă și cu fantezia, imaginația și în genere, cu literatura de ficțiune stăm rău, am considerat că aș putea reproduce aici câteva note vechi de lectură referitoare la un model de producere azi celebru. În perspectiva noului început de ciclu în care pare să fi intrat, după 1989, literatura română, aceste însemnări și-ar putea găsi utilitatea.

11 august 1977 Márquez. Urmăresc cu uimire, o uimire care crește de la o pagină la alta cum înfruntă acest sud-american - fără a ne pune în alertă - granițele cunoscute, simțite, consimțite, aproape convenționale, ale verosimilului, cît de puțin se sinchisește de acesta cînd împinge peripeția, fabulația mai departe de locul unde noi ne-am fi oprit intimidați.

El are curajul de a da detalii realiste unei intuiții metaforice, de a o dezvolta ca realitate prin consemnarea consecințelor posibile ale existenței în lăuntru metaforei. Noi am fost educați să judecăm verosimilul sau neverosimilul în roman în felul cum judecăm principiile conviețuirii sociale, adică morala. Or, nepăsarea cu care face Márquez loc incredibilului cu care dă curs, fără a ține de spaime, imaginației ține de un orizont artistic imposibil de înțeles prin marginitele noastre idei curente referitoare la ceea ce e verosimil; ea indică faptul că așa cum există o morală superioară - tratată nu de puțin drept amoralitate - există și o estetică superioară. Mă tot întreb care e acoperirea ei, ironia?

16 august 1977 - Márquez sau raționalitatea iraționalului; "minutul său simț al irealului", spune cineva în carte.

23 august 1977. Lecția lui Márquez: 1) - Romancierul trebuie să găsească panta cărții care să ducă la sentimentul ei final. Aici (ca și în *Ghepardul*) tristețea unei lumi care piere, melancolia. 2) Personajele să

fie în așa fel întocmite încît să-ți ofere pricini de nostalgie devenind cît de cît pitorești (pitorescul sexual nu trebuie evitat). Trăsăturile lor comune, acțiunile lor obișnuite se cuvîna pentru asta exagerate. Îngroșarea trăsăturilor nu produce nici un dezastru. Singurul pericol este inconsecvența. Cine e curvar să fie neimpomenit de curvar; care e războinic să se afle 30 de ani la rînd, pînă la capăt, sub semnul războiului etc. Evidențierea consecințelor unor asemenea extraordinare atribute e obligatorie. Dacă totul e relevat astfel, prin consecințe, nimic nu pare imposibil. Romanele de ficțiune devin neplauzibile pentru că autorii uită sau renunță să prelungească linia forte a faptelor în consecințele lor. 3) Nu trebuie căutate evenimente senzaționale pentru a da naștere epicității și alerteții. Exagerînd cantitativ fapte cu nimic deosebite și urmărind consecințele acestei stări hiperbolice de receptare - obținem același lucru. Nu e nevoie de o inventivitate ieșită din comun pentru a crea suspans și interes narativ, ci de răbdarea de a urmări consecințele unor caractere tari și ale unor împrejurări exagerate.

20 februarie 1978 - Márquez. *Fantastica și trista poveste a candidului Eréndira și a nesăbuitei sale bunici*. Redescopăr și confirm formula epică, o formulă de nedepășit, aceeași cu a poezilor din spita lui Dimov: dezvoltarea narativă a metaforei pînă în baroc, pînă în fantasticul năucitor, pînă în sminteală, într-o sublimă sminteală. Cu o nerușinare consecventă. Consecvența e secretul. O frază din carte îl și sugerează: "Ceea ce îmi place la tine - i-a spus - e seriozitatea cu care inventezi tot felul de lucruri neadevărate".

Consecvența își are, cum se știe dar nu se spune, rolul ei și în critică, unde pentru a părea obiectiv e de ajuns să fii cu consecvență subiectiv.

LA UNA din vizitele următoare l-am întrebat: "Cum poți să știi toate lucrurile acestea?" - "Foarte simplu. Îmi aduc aminte." - "Dar sînt date precise, însemnări, oameni și locuri... Am aflat că nu-ți faci notițe preliminare, scrii direct și nu folosești nici un manual de istorie." - "Să-ți spun adevărul. O voce din mine mi le dictează ca și cum mi-ar furniza fotocopii. Singura greutate o am cu ortografia." "Prințul" schimbă tonul: "Spune-mi, ai publicat ceva? Ce spun istoricii? Ce se vorbește despre mine?" I-am mărturisit că afară de Elsa și de dr. Wagner, n-am vorbit cu nimeni despre el, ezit ca să nu-l dau în vileag. Spovedania mea îl făcu să spumege de mînie: "Cum am să ajung eu împăratul Rusiei, cînd nici măcar în București nu sînt cunoscut? Neculce, te-ai dovedit același slăbănog care fuge de răspundere." Furia îl desfigură. Începu să urle și să arunce tot ce era pe masă, din fericire nu spre mine, ci direct în capul lui Dostoievski. Acesta rezistă cît rezistă, binecuvîntînd fiecare proiectil, apoi se ascunse sub pat. Hitler privea îngrozit iar Che Guevara își exprima emoția printr-un cîntec revoluționar.

Apăru Wagner cu doi gardieni voinici. Doctorul îl luă pe franțuzește: "Voyons mon prince", dar un upper-cut de trăsnet îi zdrobi bărbia și nasul ca pe o pătlăgică. Gardienii însă, își cunoșteau meseria. În câteva clipe îl legară în cămașa de forță și îl duseră pe sus într-o cameră unde n-am avut voie să intru. În patul lui Cantemir, sub pernă, am mai găsit câteva foi pe care le-am vîrît repede în sîn. Raptul stîrni interesul lui Hitler care mă apucă de reverul hainei: "Ce-ai furat?" - "Nimic", minții eu înfricoșat, "doar niște notițe." - "Bănuiam eu: tratatul de la Potsdam! Hoțule, dă-mi înapoi Silezia, dă-mi Prusia orientală! Nu vezi că mă sufoc aici?" Ar fi trebuit să mă simt mîndru că eram considerat drept corector de frontiere. Am preferat să cer ajutorul gardienilor. Între timp apăru și doctorul Wagner, bandajat la cap ca o stafie. Mă însoți pînă la poartă. Îmi tot spunea ceva, dar nu distingeam nimic din sunetele orificiilor sale greu încercate. Acasă mi-am făcut o cafea și m-am dedat lecturii. Era vorba acum, chipurile, de extrase din corespondența domnului moldav.

Ocean

Un principe (6)

1691 Domnului Ulrich Megerle, alias Abraham a Sancta Clara, Salzburg (prin curier diplomatic) Mult simate domn,

Prin bunăvoința contelui von Burschwitz v-am trimis înainte de praznicul Nașterii Domnului manuscrisul unei narațiuni, am schițat în umbră Ishariotului un portret al epocii noastre, conform puținelor pagini ce mi le-ați pus la dispoziție. N-am primit nici o confirmare și nici suma convenită de noi la întîlnirea de la Tisa nu mi-a parvenit. Îmi pare rău că trebuie să vă aduc aminte de obligația de a-mi răspunde; eu păstrez o copie a lucrării, pe care, din cauza situației financiare precare a curții mele voi fi silit s-o îndrept spre alte direcții. Cartea lui Fischart, care mi-a servit de model și care ați binevoit să mi-o încredințați, așteaptă în mîinile mele o ocazie prielnică pentru a vă putea fi înapoiată.

Cu aleasă stimă, Dimitrie Cantemir, Principe

1708 Principelui Demetrius Cantemir, Boghdan Saray, Istambul (prin curier diplomatic) Monsenior!

Cred că vă mai amintiți de întîlnirea noastră în fermecătorul palat de pe țărmul Bosforului, cînd ați avut amabilitatea să ne acordați o întrevedere, după divinul vostru concert.

Referitor la cele spuse atunci, vă trimitem un eșantion din scrierile fiului nostru - este proiectul unei piese de teatru - cu rugămîntea de a vă îndrepta atenția asupra încercărilor sale și a ne scrie dacă vi se pare că are talent sau nu. Noi, ca părinți, sîntem foarte îngrijorați de viitorul său; am prefera să fie tentat de o carieră financiară. Deasemenea sîntem confuzi în fața tendințelor actuale ale teatrului. Nu avem geniul vostru pen-

tru a aprecia talentul lui Pierre la justa sa valoare. Spuneți-ne sincer, cum vi se pare acest joc prea frivol și superficial. El împlinește luna aceasta 20 de ani. Pentru orice corectură și sugestie vă rămînem recunoscători.

Vă rog să credeți, monseniore, în fidelitatea noastră,

Pierre Carlet de Chamblain de Marivaux

Nobilului Domn Carlet de Chamblain de Marivaux (prin bunăvoința Domnului Ambasador Ferriol)

Dragă amice,

Cu mare atenție am parcurs foile manuscrisului trimis și după puțină lectură m-am convins că simpaticul dv. fiu posedă talent, inteligență și acel 'esprit' care face din dv., francezii, un popor atît de atractiv. După cum veți binevoi a constata, mi-am luat libertatea și am compus un nou scenariu pe care vi-l trimit alăturat sub titlul "Le jeu de l'amour et du hazard." Cred că acesta vă va convinge că dragostea nu se petrece întîmplător, ci provine dintr-o poziție sufletească înrudită, deasupra conveniențelor sociale. Îmi veți ierta o anumită rigoare de prețiozitate a dialogului. Aici am operat mai profund pentru a caracteriza societatea în care trăiesc protagoniștii.

Vă mulțumesc din inimă pentru cadourile trimise. Bani îi voi folosi pentru a alina durerile materiale ale supușilor mei, după cum am vorbit.

Cu deosebită considerație, Demetrius, Principe.

Mă oprii fascinat. Inima bătea lovindu-se de coșul pieptului. Unde ne sînt protocroniștii? Dacă ar ști ei ce țineam eu în mîna. Aur! Poate "prințul" a găsit undeva toate aceste scrieri și de emoție a înnebunit. Ce falsuri! Ce invenție! E păcat că nea Jenică a murit. Ce plachie cu sare și piper ar mai fi făcut el din "documentele" acestea! Parcă îl aud. "Abrahame, treci pe tușă! Marivaux, uită-te: dus și întors. Dreptul de a vă numi titani l-ați căpătat, după cum se vede, numai și numai înfrupîndu-vă din rostirea valahă!"

Paul Miron

Reconstituire
prin râsu-plânsu

EVREIMEA est-europeană a începutului de secol al XX-lea: o lume "azi ca și dispărută" de târgoveți comercianți, palavragii, mari amatori de istorisiri și snoave, înțelepți optimiști, realcătuind, de fiecare dată cu mai mult miez, cioburile unei existențe mereu zdruncinate, ca

Șalom Alehem. O catastrofă care n-a avut loc. Povestiri de pe drumul defier. Traducere din idiș Anton Celaru. Editura Hasefer, 1995, 169 p., 4000 lei.

într-un caleidoscop. Anton Celaru, excepționalul traducător al povestirilor lui Șalom Alehem, a ales pentru ilustrarea acestei lumi un volum de "narațiuni ferroviare": privită de la fereastra unui vagon de clasa a III-a, unde oamenii, simpli și adevărați, își povestesc cu talent viețile, făcând haz de necaz, ea te face să înțelegi rostul existenței, "să te bucuri de drum".

Istoria care dă titlul volumului, *O catastrofă care n-a avut loc* (apărută inițial în "România literară" nr. 32/ 8 VIII 1991), parabola a lumii moderne, în care neamuri și seminții diferite sunt obligate de împrejurări să o scoată la capăt laolaltă, este istoria plină de haz a evreului Berko și a unui preot creștin porniți pe o locomotivă la a cărei conducere nu se pricepeau, scăpând de la moarte printr-o fericită întâmplare (locomotiva nu mai avea cărbuni) după ce pătiseră împreună.

Catastrofa care nu are loc (sfârșitul lumii, sau al unei lumi) apare ca leit-motiv și în alte povestiri, de pildă în *Doi*

antisemiți. Istețul evreu Max Berliant, vrând să doarmă bine, fără a fi deranjat de alți călători, când va trece prin dreptul Chișinăului (unde avusese loc o deraiere) și-a cumpărat respingătorul ziar antisemit *Besarabeș* și s-a acoperit cu el ("Trebuie să știți că în locurile ei de baștină mai nimeni nu pune mâna pe fițuica asta: evreii, pentru că le stârnește silă; neevreii, pentru că s-au săturat de ea"). În timpul nopții, însă, alt isteț israelit s-a urcat în același compartiment și, văzând "antisemitul cu nas semit" care dormea acoperit cu *Besarabeș* pe o banchetă, și-a cumpărat la rândul său imunda fițuică și s-a lungit *vis-à-vis*. Lăsăm la o parte faptul că în dreptul Chișinăului (locul catastrofic) Max a avut totuși coșmaruri; dar la trezire, ce șoc să se vadă "în oglindă": pe cealaltă banchetă, un ins dormind, acoperit cu un ziar antisemit! "Cei doi *Besarabeș*-i s-au sfredelit îndelung cu privirile unul pe altul, fără a scoate o vorbă. În fiecare se trezise dorința nebună de a afla întonând un cunoscut cântec evreiesc despre învățătură: "învățători cu-nvățăcei/ aprind a slovelor vâpaie"...

Tema învățăturii ca dominantă iudaică apare și în *Gimnaziul* (familia gata de orice sacrificiu pentru a trimite băiatul la școală). *Cel mai fericit om din Kodni* este un tată care îl întâmpină la gară pe renumitul profesor chemat să-i salveze fiul bolnav. *Cel de-al zecelea* (zece persoane pentru rugăciune) aduce parabola salvatorului, care poate fi și ne-evreu (un rus trece și oprește incendiul într-o sâmbătă, când evreii nu aveau voie să se apropie de foc). *Neamul* este istoria păcălitorului păcălit. *Om din Buenos Aires*, un negustor bogat care preferă călătoria cu clasa a III-a pentru a avea parte de povești pe drum, aduce omagiu artei istorisirii. De câte ori coboară cineva din tren, o povestire se întrerupe, spre necazul ascultătorilor - care nu se saturează niciodată, ca în 1001 de nopți (*Stația Baranovici*). Povestitorul, în tradiție veche semită, e un rapsod cu ochi "suzăzător-triști sau triști-surăzător", transmitor al parabolilor și înțelepciunii înaintașilor. Doar că înlocuiește legănarea câmăii cu trenul nu mult mai iute ("târâș-grăpiș" i se

spune trenulețului de linie îngustă); civilizație a drumului-de-fier încă suficient de lentă spre a lăsa omului răgaz pentru el însuși...

Reconstituire
printr-un ochi
de sticlă

ISLAMUL asimilat de Europa: mulți intelectuali francezi consideră că acesta e subiectul "la ordinea zilei". Un astfel de scriitor este Franz-Olivier Giesbert (n. 1949), cunoscut jurnalist și politolog parizian, care și-a dobândit adevăratul renume, însă, cu *L'Affreux* (Grasset, 1992), încununat cu marele premiu pentru roman al Academiei Franceze.

Personajul principal al cărții, Aristide Galupeau (nume, am zice, special ales să accentueze spiritul european "născut din trunchi latin, grec și arab", cum spune Herder) este rodul unei iubiri ilegite dintre o franțuzoaică și un muncitor arab. Băiețutul, lovit de tot soiul de nefericiri care îl fac "nesuferit" (să acceptăm această traducere), se naște greu, cu un ochi lipsă și diverse răni, are parte de o mamă care-l lasă de izbeliște într-o pensiune, vede cum, sub ochii lui, surioara sa "zboară" pe fereastră (închi-

găsește salvarea prin iubire. Adorata sa din adolescență, Nathalie, e redescoperită; împreună duc un menaj cel puțin ciudat: el, ținând casa și scriind filozofie, obligat să trăiască ascuns (deși descoperă că doamna Bergson murise de moarte bună, nu încearcă să demonstreze acest lucru poliției, deoarece "deosebirea între un câine și un arab călcați de mașină este că în fața câinelui sunt urme care dovedesc că mașina a frânat"); ea, lucrând și aducând bani în casă (curat matriarhat tip New Age!). Ochiul de sticlă al lui Aristide, globul de cristal care rămânea calm, atestateștător, de câte ori celălalt lăcrima, strălucind într-un permanent râsu-plânsu, reconstituie rostul existenței prin iubire: "În zilele noastre nimeni nu mai citește. E de înțeles. Cititul e obositor. Dar dacă m-aș fi apucat să scriu toate întâmplările pe care le am în cap, sunt convins că literatura ar fi ajuns din nou la modă. Dl. Blaise Pascal e cel care m-a îndepărtat de vocația mea. Din cauza lui m-am hotărât să scriu filozof. (...) Sunt multe puncte în care am altă părere decât dl. Blaise Pascal. Nu înțeleg, de exemplu, cum a putut să scrie că omul se înjosește iubind animalele" (în carte apare, la un moment dat, iubirea dintre un băiat și un delfin). "Iubirea nu e ceva care se distribuie preferențial. De ea ori beneficiază toată lumea, și în primul rând Dumnezeu, ori nu beneficiază nimeni".

Scrisă cu mult umor și înțelepciune, într-un limbaj deopotrivă duos și ironic, al cărui farmec traducea Roxanei Călinescu l-a păstrat, epopeea grec-creștin-arabă (ba și hebreă, prin "mama-iubită" spirituală, doamna Bergson) a unui chinut rătăcitor-printre-lumi se citește dintr-o răsufare.

Reconstituirea
înari pării

"MAGGOT" înseamnă, în engleză, nu numai stadiul larvar al unei făpturi înaripate, ci și "capriciu" - melodie sau dans denumită astfel, la sfârșitul secolului al 17-lea, fiindcă, pur și simplu, nu aparținea vreunui gen muzical anume. John Fowles mărturisește că a scris al său "Maggot" dintr-o obsesie (ca în capriciile muzicale): obsesia temei. "Un grup de călători, cu expresii nedeslușite... Nu știu de unde veneau sau de ce se încăpățâneau să-mi răsără din subconștient. Călăreții nu se îndreptau spre nici o destinație. Călărețu pur și simplu la orizont, ca o succesiune de cadre de pe film... sau ca un singur vers, ultima rămășiță a unui mit dispărut".

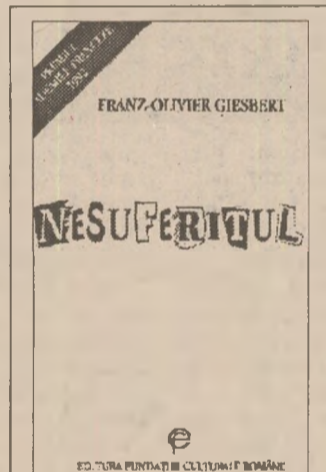
Călăreții, porniți, la 1736, în călătorie spre vestul Angliei sub pretextul realizării unei căsătorii împiedicate de un tutore hulpav (care își "rezervase" tânăra și bogata pupilă fiului său minor) formează un echipaj în care fiecare credea că toți ceilalți, cu excepția sa, constituie un grup dinainte alcătuit. Acesta este scenariul în care acționează inițiativă Bartholomew, personaj reîntrupând

John Fowles, *Omidă*. Traducere și note de Veronica Focșeneanu. Postfață de Cosana Nicolae. Editura Univers, 1995, 446 p., 7000 lei.

"magicianul" (desfășurându-se de data asta pe meleaguri britanice, nu grecești, puterile malefice; forțând destinele unor oameni anume aleși: actorul prostituat Fanne/Louise, servitorul surdo-mut Dick, proxeneta Hannah, judecătorul Ayscough...). O parte a echipajului dispăre misterios în timpul călătoriei - între dispăruți, și "magicianul". Singurul indiciu: găsierea cadavrului lui Dick, surdo-mutul. De acum, interogațiile judecătorului, imaginația cititorului, "mărtorii" de epocă, fragmentele de cronici mondene, juridice, administrative, comerciale din 1736 și alte inserții textualiste țes firele "coconului" cărții - înfășurare și desfășurare de sensuri, "de la revelație la grotesc, de la încifrare la descifrare" - cum precizează, într-o binevenită postfață, Cosana Nicolae. "Coconul absoarbe totul - autorul, personajele și cititorul; fiecăruia i se oferă un fir textual ca element de orientare". Fundalul istoric este destul de prezent din Marea Britanie a secolului al XVIII-lea - cu metodiștii lui John Wesley și *shaker*-ii lui Ann Lee) nu e decât paleta menită să asigure un *efect de real* pentru "Maggot". De altfel, s-a afirmat că Fowles ne introduce în magie și pare a ști mai mult decât un magician, în matematică, ca un profesor de specialitate, la fel în fizică, astronomie, ocultism asiatic, vechi religii ș.a. Nu-i scapă nici ocazia unor fine aluzii la contemporaneitate ("un politician nu poate fi sincer nici măcar o lună; cel mult, primele două săptămâni"), nici limbajul juridic latinizant; dar domeniul forte îl constituie țesătura de simboluri. Multele cămăși în care e învăluit fluturele înainte de a zbura constituie "rostul" nenumeratelor nivele de lectură pe care ni le propune.

Rafinata traducere a Veronicăi Focșeneanu face din acest nou roman de Fowles, apărut după *Magicianul*, *Turnul de abanos*, *Colecționarul*, *Iubita locotenentului francez*, *Daniel Martin*, *Mantisa*, o crisalidă care degajă și în limba română zborul din "Maggot": spiritul iubirii.

Franz-Olivier Giesbert, *Nesuperitul*. Traducere de Roxana Călinescu. Editura Fundației Culturale Române, București 1995, 217 p., 4000 lei.

puindu-și că e pasăre) și moare pe asfalt, e pus la munci degradante, bătut de diverși derbedei etc. La vârsta când înțelege că are o înfățișare orientală și nicidecum franceză porneste, constrâns de împrejurări (suspectat de uciderea profesoarei sale, doamna Bergson, evreică pe care de fapt o iubea și care-i dădea să citească filozofie) în căutarea tatălui, pe care-l găsește într-o familie tipic islamică - mulți copii, ritualuri etc. În realitate, noua generație de arabi născuți în Franța (frați vitregi) nu ține nici Ramadanul, nu respectă nici alte reguli (băieții mănâncă porc și vagabondează în gașcă, Fatima, sora inteligentă și bună la carte, dorițoare de a deveni medic stomatolog - se sărută cu un negru în casa scârilor). Integrarea nu se mai poate produce și, după altă evadare, după alte peripeții prin subteranele metroului parizian și lumea interlopă, Aristide își

Cărți primite la redacție

◆ Philippe Ariès și Georges Duby, *Istoria vieții private*. Volumele III și IV. *De la Europa feudală la Renaștere*. Traducere de Maria Berza și Micaela Slăvescu. Editura Meridiane, București, 1995, 387 p. + 413 p., 5900 lei.
◆ Olivier Mongin, *Teama de vid. Eșeu despre pasiunile democratice*. Traducere de Marily Le Nir. Prefața de Bujor Nedelcovici. Editura Fundației Culturale Române București 1995, 229 p., 2200 lei.
◆*** *Intrarea în casă. Antologia poeziei românești din Iugoslavia*. Ediție alcătuită de

Simeon Lăzăreanu și Octav Păun. Editura Fundației Culturale Române, București 1995, 138 p., 4000 lei.
◆ Georges Banu, *Actorul pe calea fără de urmă. Zile de teatru în Japonia*. Ediție în limba română revizuită și adăugată. Cu o postfață de Jean-Jacques Tschudin. Traducere și postfață la ediția românească de Mircea Ghițulescu. Editura Fundației Culturale Române, București 1995, 191 p., f.p.
◆ Richard Leakey, *Originea omului*. Traducere de Ion Oprescu și Ana Maria Glavce. Editura Humanitas. 205 p., f.p.

Colocviu internațional Paul Celan

PRINTR-UN concurs de împrejurări bizare (în care întârzierea poștei și dificultatea românilor de a obține vize în scurt timp au jucat un rol preponderent), s-a întâmplat ca dintre cei câțiva invitați din România la colocviul Celan de la Paris să ajungă acolo numai Nina Cassian, Alexandru Solomon și eu. Cum Ovid. S. Crohmălniceanu, Andrei Corbea, Ioana Pârvulescu și alți critici n-au mai putut să participe, *George Ferenczi*, ambițiosul organizator al colocviului, care s-a străduit din răsuferință să aducă cât mai mulți reprezentanți ai spațiului cultural din care plecase Celan, a trebuit să se "mulțumească" în cele din urmă cu măturile a două poete și un cineast.

Organizat între 23 și 27 noiembrie - prin eforturile conjugate ale micii case de editură *Est-Ouest Internationales* dirijate de *G. Ferenczi* și ale cunoscutei *Maison des Écrivains* dirijate de *Alain Lance* - acest eveniment a fost primul mare colocviu internațional la Paris dedicat "operei și vieții, gândirii și istoriei lui Paul Celan", cum notează poetul *Michel Deguy*, președintele "casei scriitorilor" mai sus amintite, în publicația lunară a acesteia.

Și într-adevăr, colocviul s-a dorit un fel de "sumum" al deja vastei opere de editare și de exegeză, întinsă pe toate meridianele, elaborate în jurul lui Celan, cel supranumit "meister der Dunkelheit". Cei mai cunoscuți editori și traducători ai săi din toate limbile au fost invitați la acest "symposium" cosmopolit organizat cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la nașterea poetului - primă recunoaștere culturală de proporții în capitala orgolioasă a țării în care Celan și-a petrecut cea mai mare parte din viață, până la sinuciderea lui din 1970.

Și totuși un mic colocviu Celan fusese organizat în 1972 la Goethe Institut din Paris. Un altul asemănător fusese organizat în 1981 la Goethe Institut din București. Dar, după alte mai mici inițiative culturale din spațiul german, abia colocviul de la Cerisy din 1984, și mai ales marele colocviu din 1987 din Seattle (Statele Unite) au reliefat amploarea spectaculoasă pe care opera lui Celan a căpătat-o în conștiința culturală internațională din ultimii 15-20 de ani - după ce filozofii cunoscuți (*Gadamer*, *Derrida*, *Lévinas*), critici literari influenți (*George Steiner* etc.) și poeți-traducători de renume se aplecaseră cu atenție asupra operei sale, până la a-l declara, cum se știe, cel mai important poet de limbă germană din ultimii 50 de ani.

Desfășurat în prima zi la prestigioasa *Ecole Normale Supérieure* din Paris (unde Celan a predat o vreme cursuri de limbă germană), apoi la *Maison des Écrivains* și la *Centre d'études judéo-américaines* (*Université Paris VII*), actualul colocviu parizian a avut o ținută net academică, deși nu a dus lipsă de "momente artistice" diverse. Cei aproape 60 de invitați au aparținut unor categorii clar definite - editori, traducători, exegeți și poeți - care s-au succedat prin rotație la cele zece mese rotunde, desfășurate de-a lungul a cinci zile pline, întrerupte de proiecții de filme sau de recitaluri de poezie.

După audierea vocii lui Celan confesându-se, apoi citind poeme în germa-

nă, prima masă rotundă - "*Die Sprache ging durch et la langue de Celan*" - a debutat simbolic cu intervenția expresivă a poetului turc de limbă germană *Z. Senocak*, mărturisindu-și afinitatea nu doar cu Celan, "maestrul dispariției cuvântului din limbă" în modernitate, ci și cu Celan cel plurilingv și multicultural, ca și el. Din comunicările propriuzise, am reținut îndeosebi două: dizertația heideggeriană a lui *Hans-Michael Speyer* (un tânăr editor cunoscut al ope-

franceză) a desfășurat o interpretare filozofică a câtorva poeme celaniene, pe urmele textului "*Schibboleth. Pour Paul Celan*" al lui *Jacques Derrida*. Iar *M. Pajovic* (un sîrb de limbă germană) a aplicat o "teorie a bumerangului" asupra modului excesiv în care poezia celaniană a fost (hiper) interpretată în ultima vreme.

La masa rotundă intitulată "*Obscurité?*", s-a discutat, mai profesoral sau mai poetic, despre reala sau relativa dificultate a înțelegerii operei lui Celan - loc comun al exegezei celaniene -, în lipsa sau ignorarea contextului istoric, politic, religios sau cultural care au determinat-o la diversele momente ale evoluției sale. S-au pronunțat despre această "obscuritate" care a dat naștere unei întregi literaturi poetologice, scriitorul francez *Jean-Pierre Faye*, cunoscutul poet spaniol *Juan A. Valente*, scriitoarea germană *V. Liska*, poetul italian *Eduardo Sanguinetti* și poetul franco-român *Sebastian Reichmann*.

În legătură cu "*Starea editărilor*", *Bernard Böschstein* (cunoscut editor și exeget elvețian), *Barbara Wiedermann* (aplicată editoare celaniană din *Lunenburg*) și *J. Wertheimer* au prezentat diversele ediții germane - mai vechi, recente sau în lucru, complete sau selective - ale operei celaniene, punând în evidență surprinzătoare probleme de concurență, chiar "lupte pentru putere" și influență culturală, pe care aceasta le ridică deja în mediul editorial și academic al Republicii Federale. Despre succesele traducerii din Celan în Statele Unite au vorbit *Jérôme Rothenberg* (poet din "beat generation", primul traducător american al lui Celan) și *Pierre Joris* (poet și traducător luxemburghezo-new-yorkez). Cunoscutul poet polonez *Rycharz Krynicki*, figură de o discreție, tulburătoare noblețe, a mărturisit greutățile pe care le-a avut cu ediția poloneză completă a operei lui Celan, ediție pe care actuala "tranzitie" economică riscă s-o lase neterminată.

La o masă rotundă ulterioară, "*Comment traduire Celan*", s-a insistat îndelung asupra dificultăților uneori insurmontabile pe care le ridică transpunerea limbii poetice celaniene - folosind o germană extrem de laborioasă, plină de cuvinte vechi, abandonate, sau de termeni tehnici rarissimi - în limbi cu puteri de toleranță sintactică limitate sau cu capacități reduse de a asimila neologismele și cuvintele prea căutate. Din mulțimea intervențiilor, le-am reținut pe cele semnate de *Martine Broda* (o traducătoare franceză cunoscută a lui Celan), de poetul *Jean Daive* și de *Valérie Briet* (alți traducători în franceză ai lui Celan), sau de tînăra scriitoare japoneză *Y. Tawada* (care a prezentat o atrăgătoare comunicare asupra felului în care anumite cuvinte compuse în stil german din poezia lui Celan pot fi transpuse cu o anume stranie adecvare în ideogramme japoneze).

Tema "*Etre juif dans la poésie de Celan*" a prilejuit câteva analize fine asupra moștenirii religioase și culturale iudaice prezente în filigran în opera celaniană (*J. Bollack*, *R. Ertel*, *V. Liska*). Dar a însemnat și ocazia unor măturii dintre cele mai impresionante, în care nu o dată s-a amintit despre România interbelică și imediat postbelică, spațiul geo-cultural din care Celan a plecat în 1947 spre Viena și mai apoi spre Paris (*A. Nouss*, *M. Sagnol*, *E. Reichmann*).

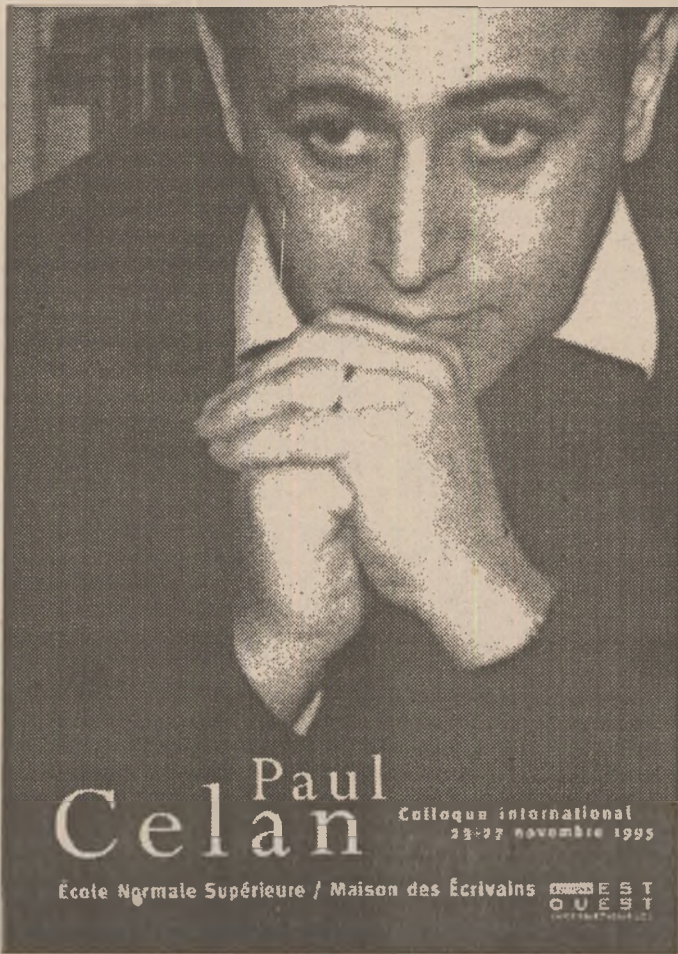
Abia la masa rotundă cu tema "*Receptarea operei lui Celan în lume*" am putut să realizez cu adevărat amploarea pe care a luat-o traducerea lui Celan în cele mai diverse țări. În afara limbilor de largă circulație, am aflat despre existența unor traduceri în arabă (*A. K. El Jenabi*), în idiș, în turcă (*Z. Senocak*), în ivrit (*Emmanuel Moses*), în japoneză (*Y. Tawada*) etc. Iar când scriitorul bosniac *Mile Pesorda* ne-a prezentat o ediție completă Celan în limba sîrbo-croată, n-am putut să nu mă gândesc melancolic la faptul că în limba română nu există pînă acum decît mica antologie alcătuită de *Petre Solomon* și *Nina Cassian* în 1979 la editura *Univers*, despre care *Nina Cassian* a amintit în intervenția sa. Cît despre interesul critic pentru Celan, să nu mai vorbim.

IN FINE, la masa rotundă "*Celan și poezia contemporană*" din finalul colocviului, au luat cuvîntul poeți de diferite naționalități, influențați sau nu de poezia celaniană. După lectura unor poeme dedicate lui Celan de poetul ciuvas *G. Aigui* (mult tradus în franceză) și de câțiva poeți francezi și de limbă engleză, comunicarea mea despre Celan și poezia anilor '80 a provocat oarecari comentarii. Afirmam în ea între altele că sensibilitatea poetică a anilor '80, deschisă către o mentalitate pluriculturală de tip post-modern, a trebuit să depășească obsesia răului istoric belic (nazismul), atît de importantă la Celan, pentru a se deschide și asumării unor "răuri" istorice și politice mai largi sau mai recente: poezii estice cu precădere sînt cei care ar trebui să-și asume problematizarea "răului roșu" din care tocmai au ieșit, cel puțin cu aceeași profunzime aproape autodestructivă precum Celan, dacă vor să regăsească întemeierea în adevăr a propriilor lor cuvinte. Or, această apropiere între răul nazist și cel comunist, ca și ideea de integrare a unei anumite problematici spiritual-religioase într-o conștiință culturală mai largă, globalizată, au provocat reflexe stingite ale unor intelectuali francezi aflați în sală.

Ar mai trebui amintit aici excelentul film video "*Duo pentru Paolonce și Petronom*" al tînărului cineast *Alexandru Solomon*. Construit în jurul prieteniei dintre Celan și scriitorul *Petre Solomon*, filmul a fost expresiv comentat de *Nina Cassian*, cu prilejul proiecției sale, și a dat naștere la intervenții interesante din public. Un public atent și cunoscător, numeros de-a lungul întregului colocviu, luînd cu asalt nu doar mesele rotunde specializate, ci și lectura din Celan a poetului-traducător *André du Bouchet*; și expoziția de gravuri de *Gisèle Celan-Lestrange* (soția lui Celan); și filmul "*Podul de hîrtie*" despre comunitatea evreiască din *Cernăuți* de azi, semnat de realizatoarea austriacă *Ruth Beckermann*; dar și recitalurile din poezia lui Celan citite în cele mai diverse limbi ale pămîntului.

În afara efortului impresionant pe care o întreprinde comunitate culturală îl întreține în jurul operei unui mare poet, tocmai această "babilonie" culturală benefică a fost esența pe care am extras-o în cele din urmă din acest colocviu cosmopolit - bine organizat la Paris de un evreu canadian de origine maghiară -, ascultînd și conversînd cu intelectuali bi sau tri-naționali, care vorbeau toți cel puțin trei limbi străine și trăiseră în mai multe culturi, "cetățeni ai lumii", "internaționali" cu mai multe rădăcini culturale (nerenegate ci dimpotrivă asimilate), deschiși către dialog și mesaj cultural, în ciuda diferențelor politice sau religioase. Ori poate tocmai de aceea.

Magda Cârneli

rei lui Celan în germană) asupra "utilizării abisului" la Celan, altfel spus, asupra lipsei de fundament ca principiu însuși al poeziei celaniene; și intervenția orală impetuoasă a lui *Jean Bollack* (un cunoscut senior al interpretării și editării operei lui Celan în franceză), reluînd idei de-ale sale cunoscute asupra poeziei acestuia (punerea în abis ca condiție a limbii poetice a acestuia, subiectul istoric care controlează în adîncime subiectul poetic etc.), dar dîndu-le formulări non-conformiste, chiar curajoase în raport cu "vulgata" celaniană curentă.

LA MASA rotundă despre "*Celan traducător*", câțiva cunoscuți specialiști (editori sau traducători) au analizat amănunțit și au pus în lumină excelența lingvistică cu totul specială a lui Celan, "poliglot debordant" cum îl numea cineva, demonstrată în traducerile în germană ale acestuia din *Shakespeare* (*Alexis Nouss*), din poezii franceze *Valéry*, *Baudelaire*, *Supervielle*, *Char* sau *Michaux* (*Bernard Böschstein*), din poezii ruse *Mandelstam*, *Blok* și *Esenin* (*L. Olschner*), sau din poezii române *Gellu Naum*, *Nina Cassian*, *Virgil Teodorescu* (*Barbara Wiedermann*). Despre traducerile lui Celan din rusă în română, făcute între anii 1945-1947, nu s-a amintit decît la discuții.

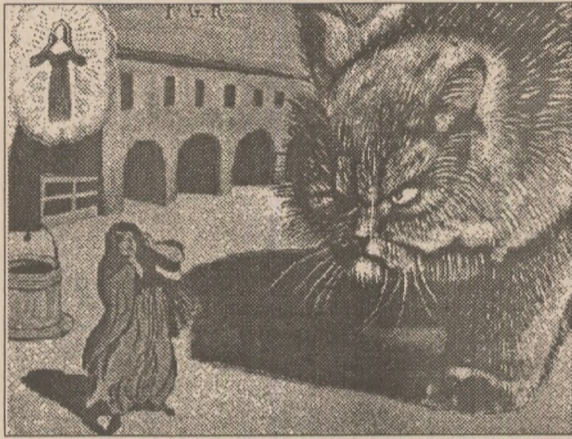
"*Diferite lecturi din Celan*" au adus în atenția publicului fațete mai mult sau mai puțin cunoscute ale operei celaniene, din perspective filozofice și culturale diverse. Profesorul *Stéphane Moses* a dizertat despre influența lecturilor hasidice în gîndirea lui Celan. *J. Bollack* și *B. Fassbind* au subliniat influența supra-realismului în tehnica poetică celaniană. *Angelika Lee* (o chinezoaică germano-

B.H.L.

Buzzati pictor

prost crescut

◆ Invitat cu o lună în urmă la un dejun-dezbateri la Hotelul Ritz din Barcelona, Bernard-Henry Levy, "intelectualul cel mai detestat și mai iubit de francezi", după cum singur declară, și-a uimit gazdele prin mitocănie. După ce și-a făcut reclamația ultimei sale cărți, *Puritatea periculoasă*, un eseu despre amenințarea integrității islamice, care s-a vândut în Franța în peste 100.000 de exemplare, l-a lăsat baltă pe animatorul dezbaterii și a început să vorbească la telefonul său mobil. De patru ori în curs de două ore, lungi convorbiri. După care a zbughit-o direct la aeroport, fără să-și ia măcar larevedere de la

◆ În 1996 se vor împlini 100 de ani de la nașterea lui Dino Buzzati (1906-1972), autor al celebrelor romane *Bárnabo, omul munților* (1933), *Secretul Pădurii Bătrâne* (1935), *Deșertul Tătarilor* (1940) și al culegerilor de nuvele *Cei șapte mesageri* (1942), *Panică la Scala* (1949), *Monstrul Colombie* (1966), între altele. Mai puțin cunoscută este la noi opera de pictor și

desenator a lui Buzzati, creată în paralel cu cea literară "Pictura nu e pentru mine un hobby, e meseria mea, hobby e scrisul" - spunea el. De altfel, pe lângă ilustrații publicate începând din 1945, el a prezentat publicului italian între 1958-1971 mai multe expoziții. Din producția iconografică abundentă a lui Dino Buzzati, am ales această ilustrație pentru *Miracole la Val Morel*.

gazde. Nurfa Navarro, care comentează în "El Periódico de Catalunya" purtarea lui B.H.L., amintește că el trăiește în lux, are un majordom negru și o soție actriță, Arielle Dombasle, pentru care a scris o piesă, *Judecata din urmă* (o cădere). Tot pentru ea va realiza primul lui film de ficțiune, *Ziua și noaptea*, ce va fi turnat în Mexic, cu Alain Delon în principalul rol masculin. Ironizându-l pe B.H.L. pentru vedetismul său, ziarista barceloneză scrie că un singur lucru îi mai lipsește filosofului omniprezent: să-și facă o apariție pe Internet. Probabil va veni și asta...

Veteranii

◆ Chiar dacă tinerii scriitori sînt cei ce ajung în fruntea topurilor de librărie franceze, veteranii sînt cei ce întăresc ideea că literatura e mai mult decît o operație comercială. Astfel, la 90 de ani împliniți, Nathalie Sarraute (în imagine) e preocupată încă de jocurile limbajului în *Ici* (Gallimard), Julien Gracq, mai tînăr cu cinci ani decît ea, îngrijește ediția operelor sale complete în "La Pléiade" (a apărut vol. II), continuă să refuze orice fel de apariție publică, premii, interviuri, spunînd că acestea sînt servesc la vînzări, nu să creeze un public cititor. Or, el are cititorii săi fideli. Sarraute și Gracq își privesc senin senectutea. Spre deosebire de Marguerite Duras (81 de ani), a cărei ultimă carte *C'est tout* (POL) e o culegere de fraze angoasate și pline de deriziune în fața morții.

un radio actual

în fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22,00-24,00

TALK-SHOW-uri LIVE

RADIO

637.37.90; 637.56.45

Luni: Război și pace
Marți: Câinele de pază
Miercuri: Punct și virgulă
Joi: Fiți întreprinzători
Vineri: Taxiul de noapte

◆ Mihai Tatulici
◆ Cornel Nistorescu
◆ Carmen Bendovski
◆ Teme economice
◆ N.C. Munteanu

007 la K.G.B.

◆ Kremlinul îl lua foarte în serios pe James Bond, declară în "The Observer" Oleg-Gordievski, fost colonel K.G.B. și agent al serviciilor secrete britanice. Orice agent K.G.B. era obligat să vizioneze filmele cu 007, și serviciile de informații au mers pînă într-acolo încît au construit celebrele "ustensile" folosite de Sean Connery și Roger Moore. Astfel, K.G.B. a creat patru diviziuni - arme, otrăvuri, supraveghere, decriptare - însărcinate să copieze țigările cu săgeți (*Nu ai decît două vieți*), armele cu laser ce taie metale (*În serviciul secret al Majestății sale*), mașinile-submarine (*Spionul care mă iubea*), stilourile cu rezerve de oxigen (*Operația tunetului*) etc. - pornind de la ideea că filmele acestea or fi ele ficțiune, dar, mai mult sau mai puțin, tot au o bază reală.

Muza dizidentă

DISCUȚIE, la București și acum, despre dizidenți și dizidență n-ar avea mari șanse de a dezmoți spiritele. Cel mult, ar putea isca o nouă gâlceavă despre criptomerite personale, gâlceavă care s-ar putea sfârși prin aceeași "mise en mystère" atît de dragă locurilor noastre. Altfel decît autenticii opozanți și deși mereu așezați în lumină, dizidenții noștri de pînă la '89 - căci am avut și noi dizidenții noștri - au format un cocktail rar de cripto-opozanți și cripto-colaboratori. La Amsterdam, lucrurile stau și se văd altfel. În sala De Balie, reputat centru de întâlniri nonconformiste din capitala olandeză, Institutul Olandez de teatru a organizat la începutul acestei luni un simpozion despre destinul teatrului din Europa centrală și răsăriteană. Pentru Dragan Klaić, directorul institutului și inițiatorul simpozionului *Muza dizidentă*, titlul avînd aici un accent provocator, dizidența a fost doar un punct de plecare. Meritul său este de a fi pus, față în față, două teme culturale și de a fi reunit cunoscătorii ai fenomenului teatral din întreaga Europă. Cele două teme, ordonate istoric, trasează în fond paradoxul cultural de după căderea zidului european: marea audiență și putere de expresie ale teatrului din jumătatea colonizată de comunism a Europei, apoi - după

1989 - despărțirea publicului de teatru, fenomen occidental cuprinzînd estul continentului.

Pentru participanții la simpozion, după cum se poate deduce, a fost vorba de o dublă dizidență: o dizidență istorică, de pînă în '89, care a asigurat teatrului aura de cale nobilă de ieșire din cotidianul infestat de ideologie, la care se adaugă dizidența actuală, izvorâtă și ea dintr-o viziune asupra culturii, azi amenințate de indiferență. Participanții la discuții, venind din mai toate țările care au împărțit aceeași soartă ca și România, cunoșteau atît "aroma ideologiilor" cît și declinul prezent. Spre bucuria mea, în contrast cu participarea ștearsă la alte întruniri internaționale, fenomenul teatral românesc a avut reprezentanți de marcă: actorul I. Caramitru, președintele UNITER-ului, și Marian Popescu, redactorul șef al *Semnalului teatral*, care a prezentat un raport extins asupra teatrului românesc. De la Paris urma să sosească George Banu, dar Parisul cuprins de greve nu și-a lăsat profesorul să se îndrepte spre Țările de Jos.

Dar *Muza dizidentă* a mai avut o semnificație: o reîntîlnire peste ani cu doi oameni de valoare pentru care teatrul rămîne să existe.

Tudor Olteanu

Ignoranță

◆ Biografia lui Pasolini, scrisă de un tînăr avocat american, Barth David Schwartz, apărută acum doi ani în SUA, a fost tradusă recent și în Italia (e a treia biografie consacrată cineastului-scriitor). După părerea lui Alberto Arbasino (vechi prieten al lui Pasolini), expusă în "La Repubblica", acest *Pasolini-Reguiem* este surprinzător prin adevărul analizei psihologice, cînd vorbește despre viața sentimentală aventuroasă, și aiuritor de confuz prin ignoranță, cînd retrasează evenimentele și împrejurările epocii. Avocatul american habar n-are, de exemplu, cine era Callas!

O nouă prefață

◆ De cînd a apărut *Să ucizi o pasăre cîntătoare*, în 1960, Harper Lee n-a mai scris nici o carte. A dat interviuri la apariția versiunii cinematografice din 1963, după care a rupt legătura cu cititorii, refuzînd să stea de vorbă cu ziariștii, ori să apară în public. Recent, Ed. Harper Collins a publicat o nouă ediție, la cea de a 35-a aniversare a apariției romanului, cu "O nouă prefață a autoarei", ceea ce constituie o surpriză. De fapt, e produsă o parte din aspra dar mișcătoare scrisoare pe care Harper Lee a trimis-o impresarului ei în 1993, în care respingea cererea unui editor britanic pentru o nouă prefață a romanului.

Veșnica greșeală!

plus tôt "roi international des Triganes". Sa dignité impériale n'a pas mis Julien Ier à l'abri d'une arrestation pour complicité de vol dans une affaire de trafic de cuivre. Après plusieurs mois de détention et dans l'attente d'une nouvelle comparution devant la justice, il a mis sa couronne en vente pour payer ses dettes. Il estime à 60 000 dollars ce joyau de 590 g composé de 40 pièces d'or et de pierres précieuses.

(*Cotidianul* - Budapest)

◆ În "Courier International", revista ce alege cele mai interesante articole apărute în presa internațională în săptămîna respectivă, România nu apare prea des (spre deosebire de Rusia, Polonia, Ungaria, Cehia, Slovacia, Bulgaria și chiar Albania). Astfel, în nr. 163, preluîndu-se o notă ironică despre Iulian I, împăratul țiganilor, nevoit să-și vîndă coroana pentru a plăti datoriile "casei imperiale", este indicată sursa: "Cotidianul"-Budapest!

Avangarda latino-americană

◆ Ideea i-a fost sugerată de studenții săi, care aveau dificultăți în a găsi textele autorilor mai puțin cunoscuți. Astfel, Mihai G. Grünfeld a decis să reunească în *Antologia poeziei latino-americane de avangardă (1916-1935)*, apărută de curînd la Ed.

Hisperión din Madrid, 55 de poeți, grupați pe țări și în ordine alfabetică. În cotidianul spaniol "ABC", volumul e laudat pentru claritatea prezentării, reproșîndu-i-se însă că formula aleasă e în defavoarea explicării istorice a mișcării literare.

Simone

◆ În octombrie s-au împlinit doi ani de la moartea Simonei Signoret. Cu această ocazie, Editura Grasset a publicat volumul memorialistic al lui Jean-François Josselin (romancier, dramaturg și jurnalist la "Nouvel Observateur") - *Simone. Cele două-trei lucruri pe care le știu despre ea*. Autorul a fost unul dintre prietenii apropiați ai actriței în ultimii ei ani, iar volumul, amestec de biografie și amintiri, se apleacă asupra destinului straniu al adevăratei Simone, cu suferințe secrete, entuziasme juvenile și disperări de bătrînețe. De la debutul sub Ocupație, la iubirile ei, la opțiunile politice și dezamăgirile pe care i le-au provocat oamenii și timpurile - cartea e o călătorie melancolică și tandră în compania prietenei dispărute.

Deficit

Varujan Vosganian, parlamentarul favorit al publicațiilor culturale, are și în CUVÎNTUL o rubrică, intitulată *Gaura din cașcaval*. În nr. 10, tema articolului său este deficitul bugetar. Oricât de ageamii am fi în domeniul finanțelor (supraviețuirea unui scriitor din veniturile sale ținând mai curând de autoiluzionism și scamatorie), demonstrațiile lui V.V. au calitatea de a explica limpede și convingător cine roade cașcavalul național transformându-l în șvaițer: "Față de un deficit planificat de 1933 miliarde lei, potrivit ordonanței de rectificare, acesta va spori cu 1001 miliarde lei, adică aproximativ cu 50%. Vă imaginați, probabil, că acest deficit se datorează creșterii cheltuielilor cu lucrările publice sau cu salariile personalului bugetar. Lucrurile nu stau așa /.../ Sporirea deficitului se datorează integral susținerii industriei de stat". Iar acoperirea acestui deficit sporit este o sursă de inflație. ♦ Deasupra rubricii economice se află rubrica politică *Ieșirea din dilemă*, semnată de Cezar Andreescu. Citindu-i titlul, *Alternativa 2000*, am crezut că se referă la mișcarea civică inițiată de Varujan Vosganian, dar ne-am înșelat. După ce trece în revistă greșelile evidente care au dus la pierderea credibilității interne și externe a Opoziției ("Activitatea cotidiană a opoziției românești nu s-a profesionalizat în acești cinci ani de tranziție; dilentantismul clasei noastre politice din Opoziție s-a agravat din ce în ce mai mult, astfel încât la ora actuală prestația celor mai importanți politicieni ai Opoziției nu trece dincolo de nivelul de eficacitate al unui gazetar.") - analistul își exprimă apăsătoră preferința pentru partidul lui Petre Roman, singurul care a reușit "adaptarea din mers la specificul situației noastre istorice actuale". Se pare că redactorii "Cuvîntului", în frunte cu p.d.g.-ul Teposu și directorul Buduca, au rezol-

vat, în ce-i privește, dilema votului din '96. ♦ Prea pătimașă ni s-a părut polemica lui Dan Pavel cu recenziții volumelor lui Vladimir Tismăneanu. După părerea lui D.P., despre cărțile foarte apreciatului politolog n-ar avea dreptul să se pronunțe decît politologii calificați: "Lipsiți de cunoștințele elementare de specialitate, ca să nu mai vorbim de studii universitare, de un antrenament de cercetare și - cel mai important - de contactul cu ceea ce se întâmplă la nivel mondial în *political sciences*, criticii noștri literari (concuranți de diletanți în domeniu, clasicisti, critici de artă, biologi și fizicieni) se pronunță într-un domeniu pentru care nu au nici cea mai mică pregătire și competență". Criticii literari, chiar cei cunoscuți pentru onestitatea lor intelectuală, n-ar face decît să-l discrediteze pe V. Tismăneanu, spunându-și părerea despre cărțile lui. În lipsa savanților politologi (câci n-avem prea mulți, nu-i așa?), poate că Dan Pavel ar fi preferat ca despre *Fantoma lui Gheorghiu-Dej* să nu se scrie nimic. ♦ Nu ne îndoim că puterea și brațul ei lung au instrumentat o campanie de denigrare, calomniere și subminare a lui Vladimir Tismăneanu, dar să-l incluzi în seria de "atacuri" pe Dan C. Mihăilescu este o exagerațiune. ♦ De altfel, două pagini mai încolo, Ioan Buduca apreciază superlativ analizele politice ale lui Andrei Cornea (clasicistul) - "Scrisul său este între puținele din România de azi care produce o veritabilă cultură a discernământului, fiind, prin urmare, o mașină de rafinat conștiință democratică" - și ale "colegilor săi de excelență", Alina Mungiu (psihologul) și H.-R. Patapievici (fizicianul). Dar, va zice Dan Pavel, Ioan Buduca nu-i decît un critic literar, ce știe el ce se întâmplă la nivel mondial în *political sciences*!

Pe cine apără L.A.D.O.

O știre care a făcut capul de afiș al rubricilor de fapte diverse din cotidian. Miliardarul Bobic își abandonează comuna sa natală și se mută la Curtea de Argeș. Pînă să ajungă miliardar cu ajutorul unui bilet de Loto, Bobic fusese tractorist în comuna Ciocănești de Argeș. Intervievat de presa de îndată ce s-a aflat că a dat norocul peste el, Bobic a declarat că n-are de gînd să-și părăsească satul de baștină. Între timp acest Gatsby autohton și-a cumpărat un automobil Opel de 100 de milioane care are suspensiile prea fragile pentru drumurile de țară. ♦ *EVENIMENTUL ZILEI* a găzduit în paginile sale *Protestul Mondial* al lui Marcel Avram, președintele postului de televiziune Tele 7 abc, împotriva rivalilor săi de la ProTV. În același număr al ziarului, Ion Cristoiu a publicat un editorial în care dezvăluie că trustul Expres s-a lăsat păcălit de Marcel Avram, plătind cheltuielile de regie ale postului Tele 7 abc. Că managerul lui Michael Jackson și-a dus compatrioții cu preșul e o treabă destul de urtă, mai ales dacă ținem minte aerul de binefăcător cu care M. A. a defilat prin țară.

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundației "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 6.500 lei; 6 luni - 13.000 lei; 1 an - 26.000 lei; ISSN 1220-6318

Onestitatea intelectuală

REVISTA 22 a început publicarea unui eseu de Vladimir Tismăneanu care pornește de la întrebarea ce rol mai au intelectualii în societățile postcomuniste. Tismăneanu constată că după revoluțiile care au dus la căderea totalitarismului, intelectualii și-au pierdut ponderea dinaintea. Ei nu mai sînt priviți ca instanțe morale, iar speranțele lor că, după căderea regimurilor comuniste, în țările lor puterea și relațiile politice se vor ghida după criteriile morale s-au dovedit utopice. Dar au ajuns intelectualii niște predicatori în pustiu? Pentru analiștii care cred că țările estice odată intrate în mecanismul economiei de piață nu vor mai putea face altceva decît să-și accelereze viteza pentru a ajunge Occidentul din urmă, intelectualii cam asta sînt. În schimb, pentru observatorii care descoperă că economia de piață duce la mafiotizarea tot mai accentuată a țărilor post-comuniste și la un capitalism de cea mai joasă factură, rolul intelectualilor e departe de a se fi încheiat. De altfel, președintele Cehiei a declarat asta, lărgind discuția și în privința statelor occidentale. Potrivit lui Havel, intelectualul trebuie să atragă atenția asupra imperfecțiilor societății din vremea sa. Să zicem însă că Havel e un caz special - el e singurul disident care la el acasă continuă să ocupe primul loc în stat și care n-a renunțat tactic la o parte din ideile sale, de teamă să nu-și piardă electoratul. La ora asta însă, Havel nu mai e vedeta din '90, ci un politician care a trecut de multe hopuri, izbutind să rămînă la putere. Așa că dacă mesajul său politic, cu accentuate trimiteri la moralitate, ar fi fost rău văzut de alegători el s-ar fi trezit contestat de alegători, cum s-a întâmplat în Polonia cu Walesa. În treacăt fie vorba însă, Walesa și-a pierdut alegătorii după ce a renunțat la intelectualii care-l sfătuiău, preferînd să conducă Polonia așa cum îl tăia capul. Lipsit de armătura consilierilor săi de pe vremea Solidarității, Walesa a făcut

gafe după gafe care l-au făcut să tot piardă voturi. Vrînd să fie pragmatic, Walesa a cedat unor impulsuri populiste lipsite de orizont care l-au împins în jos în topul polonezilor. Eșecul lui e o probă că despărțirea de intelectualii cu simț critic și asocierea cu laudătorii de profesie e comodă, dar costă.

Cum în această primă parte a eseului său Vladimir Tismăneanu a analizat în general ce se întâmplă cu intelectualitatea din țările din Europa Centrală, n-ar fi rău dacă ne-am întreba ce se întâmplă azi cu intelectualul din România.

Ei nu sînt respinși de politicieni, ci mai degrabă curțați. Criza doctrinară și de ofertă imediată prin care trec partidele de la noi le întretine acestora o foame de intelectuali mai mare decît oferta. Ceea ce trădează, indirect, că avem mai multe partide decît ne îngăduie cantitatea de materie cenușie disponibilă. Dar asta trădează și că viața politică autohtonă s-a contaminat de politicianism. Intelectualii sînt chemați să oxigeneze partide sau grupări politice care se află în curs de sufocare. Or, intelectualii nu sînt salvatori politici care fac respirație artificială partidelor intrate în comă. Ei pot face minuni de o zi, în cel mai bun caz, dar nu pot întoarce de la groapă partidele compromise. Sau partidele care își pregătesc compromiterea. Ritmul vieții politice de la noi se precipită, dar asta nu-i mai impresionează pe alegători. Așa că intelectualii care au ceva de spus în politică trebuie să-i convingă pe politicieni că timpul promisiunilor electorale a trecut. A venit vremea programelor făcute cu creionul în mînă, cinstit și cu promisiuni greu de contestat. Intelectualii care cred că vor putea propune mîine un nou Caritas, pentru a cîștiga alegerile, uită că atotputernicul Stoica, cel căruia i-au fost dedicate ode și studii, se află azi într-o schivnicie silită, pe banii contribuabililor.

Cristian Teodorescu

Dar ca niște jurnaliști experimentați să se lase trași pe sfoară la întocmirea unui contract de un domn cu exprimare poticnită, asta e o dovadă că mai avem de umblat pe cărările economiei de piață pînă să-i pricepem toate chițibușurile. ♦ Remarcabil numărul 19 al revistei *DACIA LITERARĂ*. Ne-au atras atenția mai ales articolele de restituire culturală, începînd cu textul lui Al Zub consacrat Spaniei văzute de Kogălniceanu, pe care l-am citit cu o tot mai mare părere de rău. Kogălniceanu vedea în secolul trecut numeroase asemănări între Spania și Țările Române. Asemănări de țări sărace, dar cu un viitor promițător. Azi Spania face parte din Uniunea Europeană, în vreme ce România nu izbutește să obțină nici măcar împrumuturi de la FMI. Lucian Dumbravă semnează aici un articol intitulat *Preludii la Marea Unire*. Episod semnificativ. Iași, 7 februarie 1912. Despre ce e vorba? Atunci a avut loc un banchet consacrat împăcării dintre Goga și Al Vaida Voevod. Discursuri patriotice, atmosferă vibrantă, participare numeroasă, dar, dacă vă puteți închipui una ca asta, nu pe banii contribuabililor. Fiecare invitat trebuia să cotezeze cu 20 de lei, sumă frumușică la vremea

aceea. Iar protagoniștii împăcării nici măcar n-au fost de față. Sentimentul patriotic nu ajunsese la sacralitatea de azi cînd banul public e musai să fie cheltuit pentru spectacole de felul reconstituirii luptei de la Călugăreni, la fața locului. ♦ Plecat cu pantahuza în Basarabia, Adrian Păunescu, senatorul, s-a văzut controlat la graniță, cu cenacul cu tot, ca și cum s-ar fi aflat pe lista contrabandiștilor. Or fi știut ceva grănicerii de peste Prut. ♦ L.A.D.O. s-a repezit să sară în apărarea lui CVTudor cu o grabă care ar putea părea suspectă, dacă n-ar fi prostească. Umblînd după o publicitate ieftină, L.A.D.O. n-a mai găsit pe cine să victimizeze decît pe cel care de cîțiva ani buni publice liste cu persoane care ar trebui împușcate pentru liniștea țării și liste negre cu "trădători de țară" care trebuie pedepsiți neîntîrziat. Dar ce drepturi și-a pierdut CVTudor, repetăm, și-a pierdut CVTudor, de se grăbește L.A.D.O. să-l salveze? Nici unul, din cîte știm. Excesul de zel al acestei ligi care apără drepturi care n-au fost pierdute dovedește că la conducerea ei se află persoane lipsite de discernămint. Asta dacă nu cumva e vorba de persoane cu misie.

Cronicar

Tipar: grupul drago print
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

16 pag. - 500 lei